

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí

Katedra: Katedra krajinného managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mapování pivovarů v příhraničním regionu

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Moravcová, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Jan Novák

České Budějovice, 2019

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zemědělská fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Jan NOVÁK
Osobní číslo: Z17216
Studijní program: B4106 Zemědělská specializace
Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí
Téma práce: Mapování pivovarů v příhraničním regionu
Zadávající katedra: Katedra krajinného managementu

Zásady pro vypracování

Zpracování relevantní literární rešerše.

Rozdělení jednotlivých typů malých pivovarů ve venkovském prostoru.

Přehled historického vývoje pivovarů ve venkovském prostoru.

Popis vybraného příhraničního regionu.

Zmapování historických malých pivovarů ve zvolené lokalitě.

Kategorizace identifikovaných historických malých pivovarů.

Popis historie identifikovaných historických pivovarů.

Zdokumentování identifikovaných dochovaných objektů historických pivovarů.

Rozebrání pracovní zprávy:

40 stran textu

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Moravcová, Ph.D.
Katedra krajinného managementu

Datum zadání bakalářské práce: 11. března 2019

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne:

.....

Novák Jan

Poděkování

Chtěl bych především poděkovat paní Ing. Janě Moravcové, Ph.D. za profesionální a trpělivý přístup při psaní této bakalářské práce do posledních chvil. Zároveň bych chtěl také poděkovat svým prarodičům a dalším příbuzným, kteří mi poskytli významné a především užitečné informace k jednotlivým tématům.

Abstrakt

Historické pivovary nebyly jen neoddělitelnou součástí majetku právovárečnicků, ale především majetkem šlechtických rodů. Práce se zabývá již zaniklými, historickými pivovary a pivovary současnými na území okresu Českých Budějovic.

V jednotlivých kapitolách pivovarů práce pojednává především o majetkové struktuře, maximálních ročních výstavách piva, roku vzniku a roku zániku. Součástí jsou také dvě bodové mapy, vyznačující pivovary historické a současné, podle jejich původních majitelů, přehledná tabulka s těmi nejdůležitějšími informacemi pohromadě a seznam obrázků z této práce.

Klíčová slova

Historie pivovarnictví, pivo, Českobudějovicko, Rožmberkové, Schwarzenberkové, pivovary jižní Čechy, maximální roční výstav, současné pivovarnictví

Abstract

Historical breweries were not just an inseparable part of private brewers but mostly the property of the aristocratic houses. The thesis deals with already defunct historical breweries and contemporary breweries in the district of České Budějovice.

In each chapter of the breweries, the thesis deals mainly with the property structure, the maximum annual beer production, the year of establishment and the year of termination. It also includes two point maps, indicating the historical and contemporary breweries according to their original owners, a well-arranged chart with the most important information altogether and a list of pictures used in this thesis.

Keywords

History of brewing, beer, Českobudějovicko, Rosenberg, Schwarzenberg, breweries South Bohemia, maximum annual beer production, contemporary brewing

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce	12
3. Literární rešerše.....	13
3.1 Počátky pivovarnictví	13
3.2 Středověké pivovarnictví	14
3.3 Novověké pivovarnictví	15
3.4 Současné pivovarnictví	16
4. Charakteristika Českobudějovicka.....	17
4.1 Geografický a geologický popis.....	17
4.2 Historický vývoj Českobudějovicka	18
4.3 Mapa historických pivovarů na Českobudějovicku	22
5. Historické pivovary Českobudějovicka	24
5.1 Borovany u Českých Budějovic.....	24
5.2 Boršov nad Vltavou (Poříčí)	26
5.3 Březí u Týna nad Vltavou	27
5.4 Býšov	28
5.5 Bzí	29
5.6 Čejkovice.....	30
5.7 Černý Dub	31
5.8 České Budějovice.....	32
5.8.1 Měšťanský a městský pivovar.....	32
5.8.2 Klášterní pivovar	36
5.8.3 Samostatné pivovary	37
5.8.4 Instituční pivovar	40
5.8.5 Český národní podnik (Budějovický Budvar)	40
5.9 Čížkrajice	45
5.10 Dívčice	47
5.11 Doubravice u Českých Budějovic.....	47
5.12 Dolní Bukovsko	48
5.13 Dražič	49
5.14 Dříteň	50

5.15 Habří.....	51
5.16 Hamr u Českých Budějovic	52
5.17 Hluboká nad Vltavou	53
5.18 Horní Stropnice	55
5.19 Chvalešovice	56
5.20 Jílovice	57
5.21 Keblany	57
5.22 Koloděje nad Lužnicí	58
5.23 Komarice	59
5.24 Koroseky	61
5.25 Ledenice	61
5.26 Lišov.....	63
5.27 Němčice u Purkarce	64
5.28 Neznašov	65
5.29 Nové Hrady/ Údolí.....	65
5.29.1 Hradní pivovar	66
5.29.2 Obecní pivovar	66
5.29.3 Panský pivovar	68
5.29.4 Zevlův mlýn u Nových Hradů.....	69
5.30 Olešnice u Trhových Svinů.....	70
5.31 Ostrolovský Újezd.....	70
5.32 Plavnice	71
5.33 Rudolfov.....	74
5.34 Římov.....	75
5.35 Sedlec u Českých Budějovic.....	76
5.36 Sedlo/Stradov	76
5.37 Suchá.....	77
5.38 Trhové Sviny.....	78
5.39 Týn nad Vltavou.....	80
5.39.1 Obecní Pivovar.....	80
5.39.2 Panský (arcibiskupský) pivovar	81
5.40 Vidov.....	83
5.41 Zborov u Českých Budějovic.....	84
5.42 Žimutice	85
5.41 Žumberk	86

6. Tabulka pivovarů	87
6.1 Historické pivovary	87
6.2 Současné pivovary	89
7. Závěr	90
8. Přehled použité literatury	91
9. Internetové zdroje.....	94
10. Seznam obrázků	95

1.Úvod

Úkolem této bakalářské práce je zmapovat všechny možné pivovary v okrese Českých Budějovic, které se na tomto území vyskytovaly jak v minulosti, tak v současnosti. Českobudějovicko disponuje bohatou pivovarnickou historií, což se týče především hlavního města Jihočeského kraje, které v ní dozajista pokračuje. Spoustu pivovarů zaniklo především v novověku, kdy docházelo k seskupování menších pivovarů do větších. Další roli určitě hrály světové události jako období bělohorské, hospodářské krize, obě světové války a socializace země. Také proto na tomto území dnes nalzáme už jen 15 činných pivovarů, což je ale i tak úctyhodné.

Převážná část pivovarů spadala pod majetkovou strukturu šlechtického rodu Rožmberků, který měl asi jedno z největších panství, které vlastnilo pivovarské domy a pozemky. Významným rodem byli také Schwarzenberkové, kteří na zdejším území vydrželi vůbec nejdéle. Za zmínku stojí zbylé rody Eggenberků a Buquoyů, kteří se však na Českobudějovicku tolik, jako první dva zmíněné rody, nezdrželi, kdy jejich historie je spájená spíše se sousedním Českokrumlovskem.

Pivovarnictví bylo velkou věcí ve středověku, kdy se na tomto území vyskytovalo mnoho soukromých pivovárků, které provozovali např. měšťané ve svých domech, v rámci várečného práva. Takovým typickým, a až extrémním případem, byly České Budějovice, ve kterých těchto minipivovarů bylo natolik, že se město rozhodlo měšťanům postavit jejich vlastní pivovar a později, jimi samotnými, také řízený. Mimo soukromých pivovarů se zde nacházely i pivovary obecní, hradní, jeden klášterní, tehdejší akciový, již uvedený měšťanský, a především pivovary panské.

2. Cíl práce

Cílem této práce je podrobně zmapovat veškeré pivovary a minipivovary na území Českobudějovicka, popsat jejich historii a vůbec historii pivovarnictví samotnou, které bude věnovaná pozornost hned na začátku. Součástí jsou zpracované mapy historických a současných pivovarů v programu ArcMap 10.2. Po praktické části je následně vyhotovena přehledná tabulka všech historických a současných pivovarů, pojednávající o jejich původním majiteli, maximálním ročním výstavu, roku vzniku a roku zániku. A úplně nakonec, seznam použitých obrázků z celé práce.

3. Literární rešerše

3.1 Počátky pivovarnictví

Zeman, Pražský hrad, pivo. Kdyby se měl člověk zamyslet nad tím, co ho jako první napadne, když zazní slovo Česko, byly by to zřejmě tyto tři výše uvedené zmínky, avšak hlava státu ani jeho samotné sídlo nedisponují takovou historickou bohatostí, jako český národní nápoj – pivo.

Pivo je výsledek kontrolovaného kvašení cukernatého roztoku, za varu společně se chmelem, za pomoci pivovarských kvasinek kvašený za teplotně určených podmínek a dobách hlavního kvašení a ležení piva. Jako alternativa cukru se většinou používá škrob z ječného sladu (BASAŘOVÁ, 2010).

První zmínka o vaření piva ve světě se našla v bavorské Aventinské kronice, která pojednávala o jistém patronovi pivovarníků, jménem „Gambrinus“, v letech dávných, přibližně 1600 před Kristem, čemuž oponuje fakt, že tato tvrzení jsou zavádějící. Informace o patronovi jsou vcelku smíšené a kolují celkem 4 teorie, kdo vlastně Gambrinus doopravdy byl (CHLÁDEK, 2007).

V první z nich jde o císařského sládku jménem Gambrinus za vlády Karla Velikého, mezi lety 742-814. Podle druhé teorie to byl barbantský panovník Jan První, latinsky Jan Primus, zkomoleně Gambrinus, mezi lety 1251-1294. Mimo panovníka to ale byl také předseda sladovnického cechu a spolu s jeho obrazem ze 16. století, vystaveném v Pivovarském muzeu v Mnichově, tvoří nejdůvěryhodnější teorii. Třetí teorie uvádí podobnost na nejmenovaných německých stránkách piva ještě jednoho šlechtice z Barbantska, který se podrobněji zabýval studováním piva, avšak tato teorie moc ovoce nepřinesla. A teorie čtvrtá. Ta pojednává o neexistující osobě, získané z básnických pramenů různých autorů, kteří jméno Gambrinus, ve svých dílech, obohatili vlastnostmi, díky kterým „zdomácněl“, a lidé tak začínali věřit, že doopravdy existuje (BASAŘOVÁ, 2010).

Úplný počátek prvního vaření chmelového moku však zavádí až do dob starověké Mezopotámie, kde se ho ujali tehdejší Sumerové, ještě asi 10 000 – 15 000 let před Kristem. Údajně pivo vzniklo prostou náhodou a vedou se různé teorie, jak k tomu mohlo dojít. Jedna hypotéza věří, že do něčí mísy s obilnou kaší napršela

voda a poté, co byla vystavena vyšší teplotě, vykvasila. Další teorie věří, že kdysi dávno někdo nemocnému rozkousal chleba, který byl následně opět zanechán ve vodnatém prostředí a na teple ho potkal ten stejný osud, jako při variantě první (ZÍBRT, 2013).

Piva, jak je známe dnes, určitě nevypadala stejně jako 10 000 let před Kristem, ani stejně nechutnala. Nynější podobu pivo dostávalo v průběhu zdokonalování procesu kvašení, dokud se z „mezopotámské kaše“ nestal nápoj, který je dnes znám po celém světě.

3.2 Středověké pivovarnictví

Posunem do středověku se dostáváme do období, kdy nacházíme první zprávy o vzniku pivovarů, minipivovarů i pivovarů rodinných a bylo to období konkrétně 13. století, při vzniku měst jako Český Krumlov a České Budějovice, kde se hlavně v případě statutárního města Jihočeského kraje vařilo pivo ve velkém, co se týče počtu všech typů pivovarů na tuto lokaci.

Bylo známo, že ve středověku mohl vařit téměř každý, bohužel ve 13. století se začalo tuze přitvrzovat a král Karel IV. s vládou Václavem IV. po něm, si pivovarnictví vzali pod svá křídla a z počátku uměleckého řemesla se najednou stal suverénní obchod. Pivo se vařilo různými způsoby. Ať už to bylo najímání sládků měšťany pro vlastní potřebu či na výčep, nebo později, za striktnějších podmínek, pořadově, a ještě jednou až dvakrát ročně, což bylo jednodušší především pro bohatší vrstvu měšťanů (encyklopedie.c-budejovice.cz). Bylo totiž známo, že sladovníci zastupovali čeled' řemeslníků a sládců čeled' obchodníků, což vyústilo k častým konfliktům těchto dvou skupin. Sládců měli možnost vařit pivo doma a pro sebe, čímž se stavěli, vůči sladovníkům, do výhodnější pozice, jelikož mohli vyrábět slad z vlastních zdrojů, vlastního obilí, za cenu, která byla relevantní pro sladovnickou čeled'. Sladovníci tím prožívali těžké chvíle, protože pořízení hotového sladu bylo obecně dražší než výroba sladu po domácku. Museli přehodnotit své možnosti a vzít v potaz, že takto nikdy nezískají právo prodávat ve městě, a tak se museli zaměřit na obchod z jiné perspektivy, a sice export mimo město. Slad byl takto, jako polotovar, převážen v okolí tuzemska, ale i dál (JANÁČEK, 1959). Před vládou těchto králů měli občané právo vařit pivo pro město, v podobě tmavého ječného a světlého

pšeničného piva, dokud nebylo nastoleno právo nové, které ochrání odbyt piva ve městech, a to právo mílové. Spočívalo v tom, aby se do okruhu jedné míle (10 km) nenacházely žádné pivovary, krčmy, ani sladovny, což konkrétně Českobudějovičtí brali smrtelně vážně, čehož je důkaz rok 1464, kdy společně s Rožmberky zachvátili v okruhu jedné míle právě všechny sladovny, pivovarnická zařízení i krčmy. Podobně přepadli také vesnice, které patřily Rožmberkům, jako byly Homole, Planá, Kamenný Újezd, Boršov, Plav nebo i svobodný dvůr Vidov (encyklopedie.c-budejovice.cz).

V průběhu let se pomůcky k vaření piva téměř neměnily, pořád a zase to byly ty stejné měděné pánve, šenkovní stoly a dřevěné nářadí, mezi které patřily hlavně sudy, předchůdce nerezových KEG sudů, jak jsou známé dnes. Ve dřevěných sudech pivo vydrželo několik měsíců, což se od těch novodobých překvapivě nijak výrazně neliší.

Od starověku ušlo pivovarnictví velký kus cesty, z „mezopotámské kaše“ k pivu, dalo by se říci, neslanému a nemastnému, což zapříčiňovala především středověká technika, žádné kontrolní přístroje, pouhé praktické zkušenosti sládků, které se dědily a sála z nich poněkud neupřímná pochybnost.

3.3 Novověké pivovarnictví

Od druhé poloviny 16. století, existovalo velké množství pivovarských podniků, avšak o několik dekad později, ji významně ovlivnilo období pobělohorské a s ním spojená třicetiletá válka, která zasáhla, stejně jako celou zemi, i jižní Čechy. V tomto období zanikla spousta pivovarů bez jakékoliv pozdější obnovy, avšak po polovině 17. století, jich na druhou stranu, také hodně začalo vznikat, jelikož ty staré bylo třeba nahradit, ale takových čísel, co se týče provozů, se už nedosáhlo. Dochází ke slučování pivovárků ve městech v jednotné podniky s větší výkonností.

Postupem času se počet pivovarů neustále zmenšoval, a to nejen na jihu Čech, ale po celém území, čemuž také napomohlo zrušení propinačního práva, roku 1869, neboli „svobodného podnikání“. Velkopivovarníci, majitelé pivovarských podniků, kolikrát nebyli nadšení z mnohočetné konkurence, kterou představovali právě majitelé malých pivovarů se svými neokázalými postupy. Ztráty na podnicích měla

také, do jisté míry, průmyslová revoluce, nastupující do chudších částí jižních Čech, tedy hlavně aglomerace větších měst. Toho využili hlavně Schwarzenberkové, kdy na škodu ostatních pivovarů, ve svůj prospěch, zužovali vlastní počet pivovarů (JÁKL,2010).

Mimo pivovary v jižních Čechách, se posouval na výslunní plzeňský měšťanský Prazdroj a pivovary v dolní části země se snažili tak trochu „opisovat“. Konkrétně se podniky zaměřili na plzeňskou výrobu piva metodou spodního kvašení mladiny. Tento postup vyžadoval kvalitní vybavení v podobě nově vystavených spilek a sklepů, obsahující velké lednice, což méně movité majitele, poněkud ve velkém měřítku, omezovalo ve vaření toho nejlepšího piva, proto postupem času většina malých pivovarů postrádala smysl existence, v rámci s myšlenkou většího zisku při prodeji piva. Malým podnikům se podkopala díra pod nohama na celé čáře tehdy, kdy se ve velkopivovarech začala používat strojní nebo později parostrojní zařízení, která v zastaralé ruční výrobě ve své době neměla konkurenci.

3.4 Současné pivovarnictví

V průběhu 20. století se počet pivovarů velmi formuje. Je zde první a druhá světová válka, hospodářská krize 30. let, únorový převrat v roce 1948 a pozdější socializace země. Komunistického režimu se zúčastnilo jenom 18 pivovarů jihočeského původu, málo z nich s dlouhodobou perspektivou do budoucna (JÁKL,2010).

Několik pivovarů našlo své vlastníky po ukončení privatizace. Bylo výhradou najít pivovar, který nebyl odstátněn.

Produkce piva byla po těchto těžkých obdobích velice zaostalá. Výroba piva byla u nás v porovnání se zahraničními zeměmi vcelku pomalá, což měl za příčinu socialistický režim na našem území. Stát shromažďoval peníze spíše na průmysl těžký než na ten pivovarnický, a tak se stagnovalo. Zaměstnanci tehdejších pivovarů byli velice vzdělaní ve svém oboru a dokázali se uplatnit i v zahraničních zemích, když přišli o práci v tuzemsku. Mnohdykrát byli hodni vyprodukovat i lepší pivo než v technologicky vyspělejších podnicích i s nmoderními pomůckami z dřívějších dob. (BASAROVÁ,2010).

Po sametové revoluci přichází obrat v pivovarnickém průmyslu. Podniky znovu mohou nakládat a hospodařit se svými financemi a s tím přichází i následné renovování a přestavby. Od dob, kdy zde bylo pivovarnictví daleko za zahraničními státy, se zase začíná blýskat na lepší časy. Je zde naléhavost být stále originální, držet si svou značku a svou metodu výroby, na čemž mají velkou zásluhu obecně všichni, kteří se podílejí na vaření piva, mající dostatek zkušeností a vzdělání pro setrvání výroby zlatavého moku na té nejvyšší možné úrovni, jak se o tom vždy pivovarníkům v naší zemi snívalo.

Také v dnešní době si české pivovarnictví prožije své chvíle, ať už se to týče střídajících se vlastníků, vyvíjejících se technologií i postupů ve výrobě piva či vliv místní, v Evropě a ve světě. Status pivovarnictví se může klasifikovat z pohledu výroby piva, kolik se vystaví, vyveze, a nakonec i vypije, nesmí se ale opomenout fakt, že tyto údaje se v čase mění (PULEC, 2014).

4. Charakteristika Českobudějovicka

Okres Českých Budějovic se rozkládá na 1 638,30 km² rozlohy Jihočeského kraje a leží zhruba ve výšce 510m n.m. Skládá se ze 109 obcí, 9 měst a 3 městysů. Celkově zde, k roku 2020, žije přes 195 000 lidí.

4.1 Geografický a geologický popis

Krajina je část pevniny, která dle své podoby a vlivu svých jevů, modeluje vizuální útvar daného profilu a na svých přirozených pomezích se mění v krajinu odlišnou (TROLL, 1950).

Okres Českobudějovicko disponuje geomorfologickou pahorkatinnou jednotkou, kde se nevyskytují příliš velké rozdíly v nadmořské výšce. Je tvořen Táborskou pahorkatinou (nejvyšší Vysoký Kamýk 627 m), Českobudějovickou spolu s Třeboňskou pánví (Baba 583 m), Šumavským (Vysoká Běta 804 m), a také Novohradským podhůřím (Kondračská hora 682 m) a Novohradskými horami (Vysoká 1034 m) (ČSÚ, 2020).

U většiny těchto oblastí se dříve nebo v současnosti ukazují známky pivovarnické činnosti.

Nejvýznamnějším tokem v okrese je Vltava. U Týna nad Vltavou se nachází nejnižší bod, a to v údolí řeky Vltavy (343 m). Co se týče celkového stavu vodních ploch na Českobudějovicku, jsou zde nejrozšířenější, a to s celkovým počtem kolem 300 rybníků, přičemž jeden z těch nejznámější je Bezdrev u Hluboké nad Vltavou.

Jak už bylo zmíněno výše, hlavní složkou této oblasti jsou plochy využitě především pro retenci vody. Zabírá pánev hlavně nezpevněnými jezerními usazeninami pevninské svrchní křídly a terciéru, do kterých patří nevápnité jíly, štěrky a písky. Občas se zde nachází i kyselé krystalinické podloží, hlavně pak migmatity, částečně ortoruly. Z období kvartéru se můžou vyskytovat v nivách fluviální sedimenty a zřídka i ty hlinité, rázu sprašových hlín (CULEK, 1995).

4.2 Historický vývoj Českobudějovicka

Před prvním záznamem, z oblasti jižních Čech o osidlování, z 1. poloviny druhého tisíciletí př. n. l., se kraj považoval za nevhodný pro usazení. Měly to za příčinu hlavně hustě zalesněné a zavodněné plochy, které se zde nachází i dodnes, čímž i celkový Jihočeský kraj disponuje, jen už ne v takovém měřítku. Je známo, že se sem původně nastěhovali zemědělci a bohatí pastevcí. Jako první etnikum se zde usadilo etnikum Slovanů, kteří sem přišli v 7. století (PLETZER, 1953).

Postupem do století 13. se osidlují plochy dosud neužitě, kde vznikaly především vesnice. Začaly se používat stavební plány, jako jsou půdorysy, co určovaly osovou komunikaci, pravidelnost, velikost a obecně organizaci návsi. Vznikaly i menší obce, než byly klasické vesnice, ale významnou roli v nich hrála lokalita a možnosti zakladatele. Dá se říci, že 13. století je průlomové, protože se začala budovat veškerá významná města na tomto území, stejně jako České Budějovice (KOLÁŘ, 2012).

Mezi 14. a 15. stoletím se postupně začala města zvyšovat na počtu obyvatel, s čímž přišel i příchod obchodníků a řemeslníků. Pracovalo se především v zemědělství, konkrétně v městských aglomeracích. Stejně jako dnes, lidé z vesnic dojížděli do měst za prací, a tak docházelo k nárůstu počtu obyvatel a počestění měst.

V této době, se mimo jiné, pivovarnictví stává řemeslem, předtím spadalo pouze pod obchod.

V 15. století docházelo k zániku některých obcí, kvůli rozšiřování rybníkářského průmyslu. To poznamenalo i majitele domácích pivovarů. V roce 1517, Ludvík Jagellonský povolil smlouvou vařit pivo i šlechtě (dříve považováno za nedůstojné) a významně tak ovlivnil vývoj pivovarnictví. Šlechta měla dost finančních prostředků a společně s pozdějším zavedením propinačního práva, což znamenalo povolení výroby a prodeje lihovin, se obchody jen hruly. Nejvíce z toho nejdříve profitovala města, pak vrchnosti, a nakonec menší obce (BASAŘOVÁ, 2011).

Stejně jako na Českokrumlovsku, byla oblast Českobudějovicka nacionalitně smíšená, kde byla hlavním jazykem němčina. Němci s Čechy spolu v poklidu vycházeli, avšak co se týče takového města České Budějovice, přívlastek „České“ dostaly až od poloviny 16. století. Na venek to vypadalo, že s příchodem této změny se národnosti na území početně obrátily, nebo aspoň vyrovnaly, oproti tomu, jak tomu bylo dříve, ale ve skutečnosti to bylo jenom označení pro příslušnost města ke království Českému, a kvůli odlišnosti města na Moravě se stejným názvem. Skutečné osamostatnění od Němců se dostavilo až po konci 2. světové války.

Přechodem do 17. století bylo obyvatelstvo ovlivněno třicetiletou válkou, proto začíná zaznamenávat populační ztráty, navíc přizhivené epidemií a hladomory. Byl tak omezen obchod i s řemesly (GRULICH, 2013). Po stavovském povstání Českobudějovicko trpělo ještě více. Z vesnic bylo vyhoštěno mnoho lidí a některé osady postihla definitivní extinkce. Dnes po takových osadách jsou jen pozůstatky, které slouží jako atrakce pro turisty. Požáry postihly i královské město, České Budějovice, a malé pivovárky s nimi.

Po konci třicetileté války končí období řemeslného pivovarnictví a začíná období městských pivovarů (NOVÁK VEČERNÍČEK, 2009).

Postupem do 18. století se oblast dostává do kupy a obyvatelstvo už zase začíná narůstat na počtu, který výrazně omezily nepokoje z minulého století. S příchodem nových obyvatel a dojíždějících za prací, se začaly zřizovat i nájemné domy s malými byty (GRULICH, 2013).

V 19. století se pivovarnictví v naší oblasti posouvá o úroveň výše. Roku 1848 se zavádí možnost založení pivovaru za úplatek a roku 1869 se ruší propinační právo, čímž se urychlil vývoj konstrukce nových pivovarů. Řemeslná výroba se změnila na průmyslovou a veškerá výroba se přesunula do moderních podniků (HORÁČEK, 2016). Toto období bylo pro pivovarnictví u nás průlomovým. Stavěly se pivovary vlastní, také pivovary měst s právem vařit pivo, a hlavně pivovary akciové, viz. dnešní Budvar.

Vyvíjí se technika, veškeré zařízení a technologie vaření, což zvýšilo především trvanlivost piva. Zavedly se skleněné lahve a sestavené stáčeké aparáty, které napomohly i kvalitě samotného piva (HORÁČEK, 2016).

Na začátku 20. století byly pivovarské podniky situovány do míst, kde byla poptávka po pivu největší. Malé podniky jsou rozdrobeny.

V předválečném období se vystavělo mnoho pivovarů. Tak mnoho, až překračovala hranice poptávky po pivu. To vyústilo ke snižování cen piva, a jelikož se našly hospody, které toho dokázaly zneužít, pivovary se dostávaly do dluhů. Na úkor těchto problémů se založil roku 1907 Ochranný svaz pivovarů v Království českém, což se týkalo cen piva a jeho prodeje.

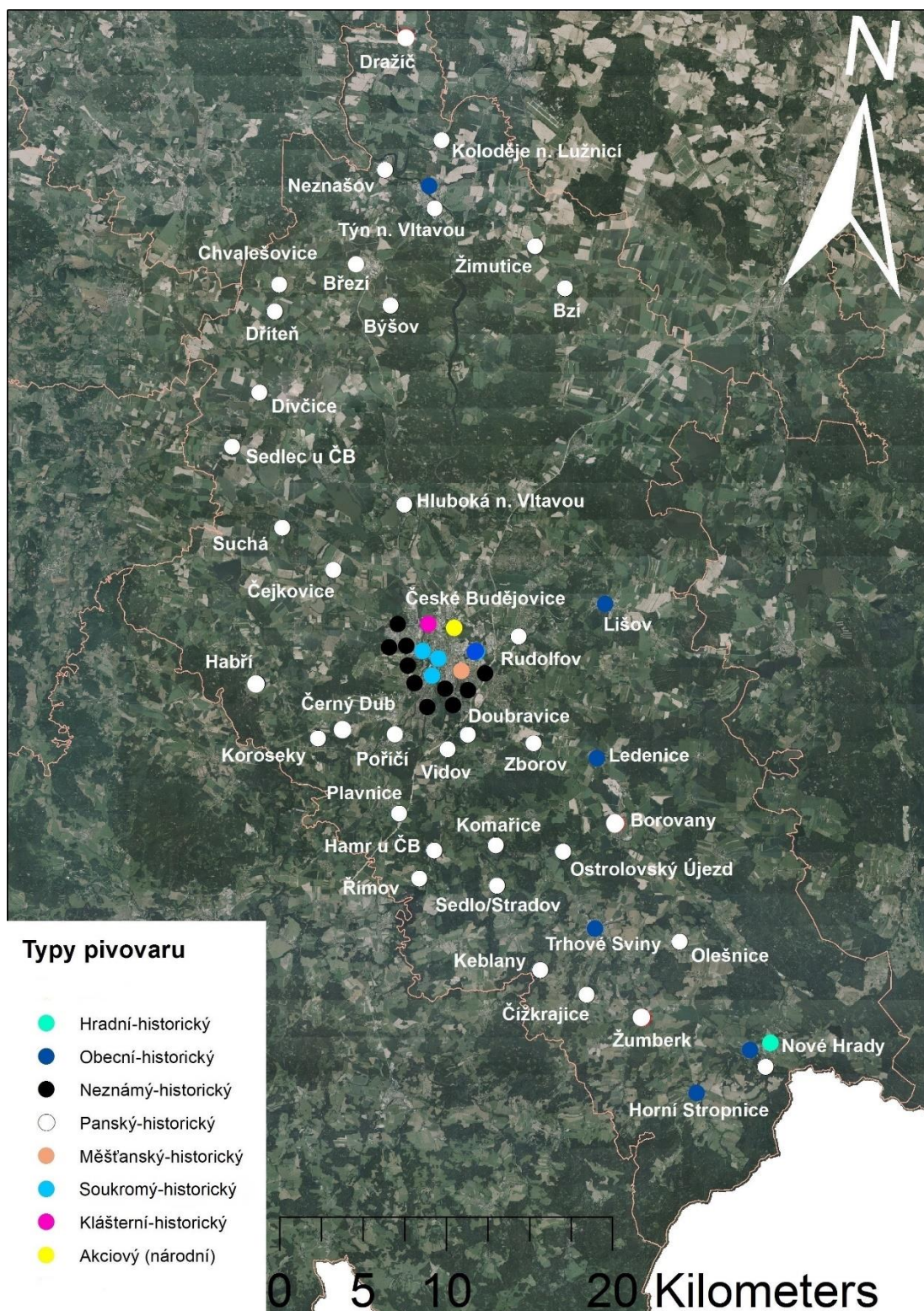
Jak naše území zasáhla 1. světová válka, poznamenala s ním i pivovarnický průmysl. Většina zaměstnanců pivovarů byla povolána do armády, podniky přišly také o voly a koně, čímž se omezila distribuce a nesmělo se vyrábět pivo ze sladu či ječmene. Docházelo k zániku mnoha pivovarů a zároveň žádnému vzniku pivovarů nových. Ještě horší situace nastala po zabrání Sudet, kdy došlo ke ztrátě ploch chmele a ječmene. Sladovny, vinařské podniky a pivovary se rozčlenily od roku 1975 do regionálních národních podniků, a zůstaly tak až do roku 1989.

V období socialismu, pracovaly pivovary dvakrát tolik, co normálně, v důsledku vysokých poptávek na našem trhu.

Nějaké pivovary byly po zahájení privatizace navraceny do soukromého vlastnictví majitelů, avšak některé, v rámci restitucí, padly do rukou původních majitelů. Jen pár pivovarských podniků nebylo zprivatizováno. Některé větší podniky byly odkoupeny zahraničními majiteli, a tak mohly jednodušeji konkurovat ostatním pivovarům ve světě, jelikož díky nim se mohlo pořídit nové vybavení. Lepší

vybavení, lepší pivo. Pro spoustu menších pivovarů tento postup znamenal zánik, protože méně chutné pivo samozřejmě nikdo pít nechtěl, a proto se počet pivovarů, postupem k současnosti, čím dál tím zmenšuje.

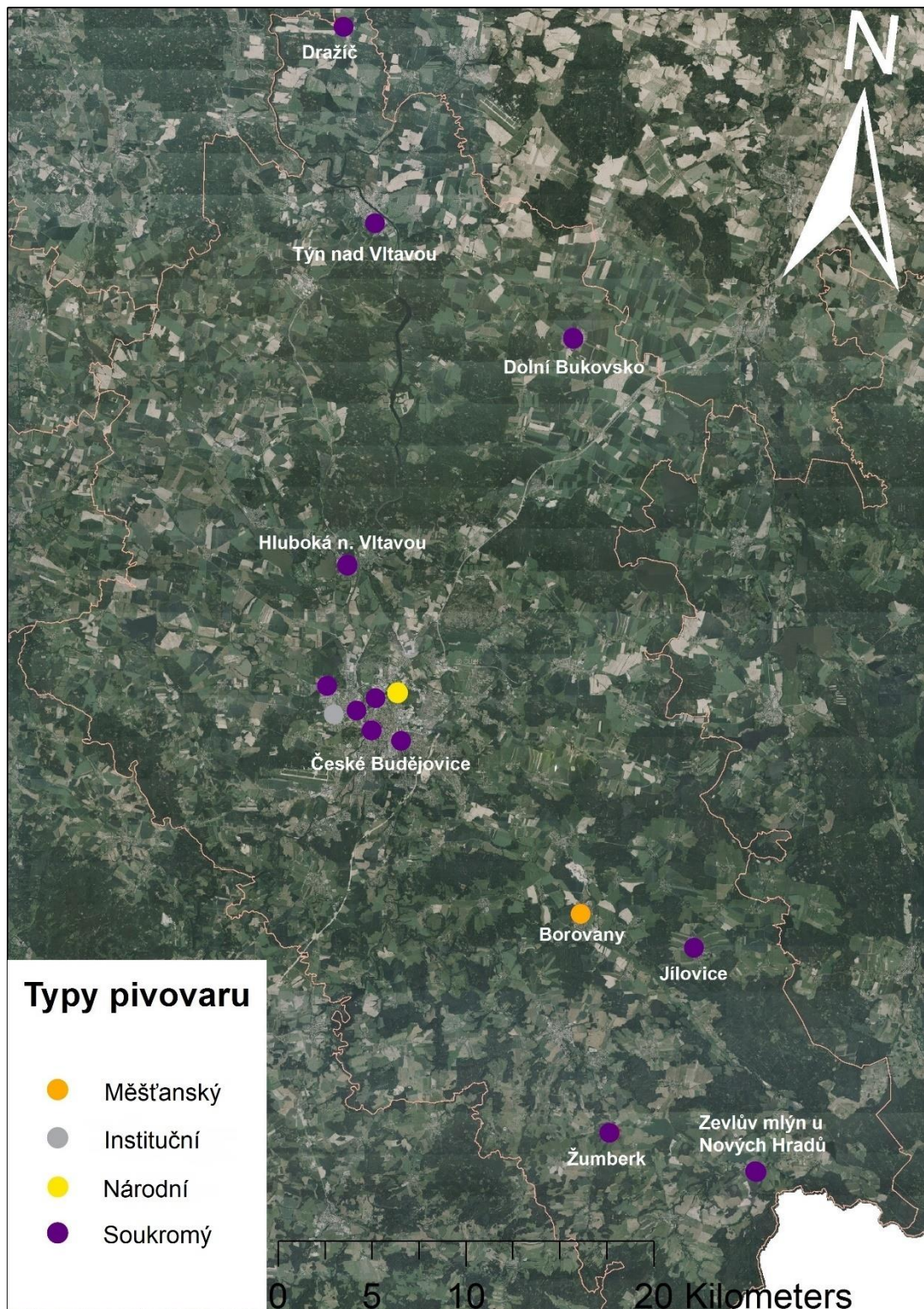
4.3 Mapa historických pivovarů na Českobudějovicku

Mapa č.1

Bodové znázornění rozmístění jednotlivých typů pivovarů v historii

Vytvořeno v programu ArcMap 10.2

Mapa č.2

Bodové znázornění rozmístění jednotlivých typů pivovarů v současnosti

Vytvořeno v programu ArcMap 10.2

5. Historické pivovary Českobudějovicka

5.1 Borovany u Českých Budějovic

Borovany, stejně jako v minulosti, tak i dnes, mají velký význam v oboru pivovarství. Vaří se zde dodnes a obyvatelé Borovan si ho nemohou vynachválit. Nachází se nedaleko rodiště Jana Žižky z Trocnova a jejich první zmínka pochází z roku 1186, kdy český kníže Bedřich předal Borovany klášteru ve Zwettlu. Roku 1436 se o tehdejší panství zasloužil Petr z Lindy, služebník z Rožmberka. Postavil zde klášter u kostela Navštívení Panny Marie. Byl mu odkázán veškerý majetek, do kterého spadaly 2 klášterní dvory, mezi kterými je právě jeden v Borovanech, kde se dříve i dnes vaří pivo.

Záznamy o pivovaru se datují v roce 1564 s jistotou, že pivovar fungoval ještě dávno před polovinou 16. století.

Roku 1559 byl zmocněn Borovan pozdější třeboňský regent, Jakub Krčín z Jelčan, který svou slavnou kariéru začal právě tady. Ten se bohužel ale v praxi příliš neosvědčil, a tak roku 1564, Vilém z Rožmberka, dosadil Jana Nyderthama, který měl za úkol pivovar zrekonstruovat.

Už v roce 1566 se vaří první pivo, které si oblíbili nejen v Borovanech. Pivo bylo tak dobré, že neuběhly ani nebohé3 roky a pivovar, spolu se dvorem, čekala expanze. Na to, jak velké Borovany byly, místní pivovar se o slávu obce postaral. Vařilo se „bílé“ z pšeničného sladu, „červené, staré“, z ječmenného sladu. V této době se výstava piva pohybovala kolem 3 000hl za rok, přičemž 40hl ze zisků „bílého“ a 22hl ze „starého“.

Foto autora č.1
Nádvoří dnešního borovanského pivovaru

Platilo se nejen za pivo, ale i za suroviny potřebné pro výrobu, jako třeba mláto, droždí a pivovarské kvasnice. Pivovar vydělával kolem 60 % z celkového zisku, což bylo nepředstavitelné číslo, když tenkrát, typicky jihočeské výrobky z rybníků, nepřesáhly 8 % a lesy téměř 1 % (JURÍK, 2008).

V Borovanech byl už od středověku problém s přívodem vody. Městys leží na vrcholku, na říčce Stropnici, to ale nic neměnilo na tom, že veškerý dosavadní přívod vody tu byl maximálně na opláchnutí rukou. Nechala se tedy vystavit vodní cesta od Radostického potoka, a z ní, v dřevěných trubkách do obecní kašny, a také do pivovaru. Jelikož byl dřevěný, často se porouchával a jeho obnovy neznaly konce, avšak svému účelu v té době určitě velice dobře posloužil (JÁKL, 2010).

Všechno má svou temnou stránku věci, a to platí i o pivovaru a jeho ziscích. Vilém se jměním moc dobře nezacházel a začal se dostávat do dluhů na rodovém účtu. Těch se následně ujal Petr Vok, za kterého se jeho panství začalo rozpadat, nová panství dostávala nové vlastníky, nicméně Borovany si Vok pečlivě pohlídal.

Po smrti Petra Voka se Borovan ujímá rod Švambergů. Nic zásadního se nemění, dokud nevypukla třicetiletá válka a obec nebyla vypálena spolu s částí borovanského pivovaru. Výroba piva se tedy musela dočasně přerušit. Po Švambercích a Rožmbercích se Borovan krátce chopili Habsburkové, avšak jen do 30. let 17. století, kdy se pivovaru ujala znovu církev a snažila se o renovaci. Takových výsledků, jako za rodu Rožmberků, už ale nedosáhla. Začátkem 18. století se nenařilo ani 600hl ročně, takže pivovary, které Borovany za svých zdárných let předčily na plné čáře, byly najednou v popředí (JURÍK, 2008).

Na lepší časy se začalo blýskat, když se k pivovaru dostal Augustin Dubenský, který přistavěl novou prelaturu, ačkoliv po příchodu Josefa II. byl klášter kompletně zrušen. O dva roky na to sem přichází Jan ze Schwarzenberka, jenž směnil borovanský pivovar a zachránil ho před zánikem. Prelatura se přestavěla na zámek, kterému byl také přizpůsoben pivovar, aby na pohled utvářel jednotný celek. Přes veškeré snahy to zkrátka už nebyl ten pivovar, jako za starých časů. Od začátku 60. let 19. století se vyvářelo něco kolem 1 300hl piva ročně, a roku 1880, se tam pivo vyrobilo naposled. Prostory pivovaru později sloužily jako úložný prostor jiných pivovarských podniků, např. treboňského, který Schwarzenberkové také vlastnili (KOL., 1986).

Nový měšťanský pivovar, se v Borovanech rozhodli postavit v roce 2014, s cílem pokračovat v místní tradici pivovarství. Dnes se zde můžou lidé přijít ubytovat a natočit si i nějaké to zlatavé. Hlavní zisk se uplatňuje v restauraci vedle

pivovaru a prostřednictvím různých akcí, které obec na tomto místě pořádá, například v podobě tradičního Borůvkobraní.

5.2 Boršov nad Vltavou (Poříčí)

Obec tvoří z jihozápadu nedalekou aglomeraci Českých Budějovic, jejíž první zmínky jsou dochovány z 50. let 14. století, za působení jistého Buška z Poříčí, kdy se zde již vyskytovala i tvrz, u které se později, v roce 1562, vařovalo zlatavé.

Jako prvním vlastníkem se z části stal klášter v Českých Budějovicích, jinak byl statek odkupován soukromými majiteli. Po třicetileté válce byl majitelům pivovar odebrán a spadl do rukou výlučného vlastnictví dominikánů. Následně byl na několik let pozastaven a znovu uveden do provozu až v roce 1674. Toho samého roku se výroba piva přesunula z tvrze a její prostory byly užívány jako chmelnice (JÁKL, 2010).

Obrázek z Google č.1
Pohled na zrekonstruovaný zámek, dnešní komunitní centrum a zároveň bývalou sladovnu

V rámci mílového práva byli budějovičtí měšťané, s produkcí piva v Boršově, rázně nespokojeni, což napomohlo pozdější situaci, v roce 1711, kdy se ve městě nesmělo prodávat boršovské pivo.

Co se týkalo majetkové struktury, vlastnictví dominikánů netrvalo věčně, když byl českobudějovický klášter v roce 1785 zrušen a pivovar převzali měšťané z královského města.

Pivovarský podnik prošel potřebnou renovací, kterou roku 1839 provedl soukromník Vojtěch Lanna, čehož součástí byla i změna procesu výroby. Od té doby se pivovar pohyboval mezi samostatnými majiteli, ze kterých stojí ke zmínění až rodina z Claudi, která byla na konci 19. století, nejvíce odpovědná za zánik místního pivovaru, v důsledku nedostatečné péče. Avšak i vzrůstající konkurence hrála význačnou roli. Nutno ale podotknout, že ještě v 70. letech 19. století, měl pivovar

roční výstavu 8 000hl piva, což byla hodnota rekordní, ale také zpochybnitelná, když rokem 1897 už vyprodukoval pouhých, a také posledních, 384 hl. Kruté.

Budovy, kde se vařovalo, jsou v současnosti srovnané se zemí, kromě bývalé sladovny, která byla nedávno zrekonstruovaná a nyní slouží jako komunitní centrum spolu s nájemními byty.

5.3 Březí u Týna nad Vltavou

Bývalá vesnička pod jadernou elektrárnou Temelín, ze které už nezbylo nic jiného než zrekonstruovaný zámeček, jenž v současné době slouží jako informační centrum a správa elektrárny. Možná na jeho místě se dříve vyvářelo pivo.

Roku 1367 je ves uváděna jako majetek vladyků z Hrádku Březí, z čehož vyplývá, že zde byla postavena tvrz.

Po dobu 2 století se Březí pohybovalo ve vodách samostatného vlastnictví, až se v roce 1556 o něj přihlásil Zikmund Malovec z Libějovic a jeho rodina zde setrvala prakticky skoro 300 let (SUDOVA, 2007).

O pivovaru nebylo ani slova až do 1. poloviny 19. století, kdy patrně vznikl, ale po krátkém konání zase roku 1873 zanikl. Je to jedno z nejkratších trvání existence pivovaru na Českobudějovicku vůbec, avšak i přes tento, nepřilíš lichotivý rekord, byl znám roční výstav piva, který činil 800hl, za což se nemohl vůbec stydět. Za osobu zakládající pivovar se považuje pan Josef Emanuel Hirsch, který také stál při jeho zrušení a byl jeho posledním majitelem.

5.4 Býšov

U Temelína, nedaleko Týna nad Vltavou, se nachází tvrz Býšov, bývalé vesnice, kde se dříve vařilo pivo a je to v podstatě pouze hospodářský dvůr se statkem a již zmíněnou tvrzí přilehlou k zástavbě.

První zmínka o Býšovu se dokládá roku 1395, kdy zde měli državu vladykové Arnošt a Kuník, předkové následných Býšovců. Roku 1545 se věří, že se ke statku s dvorem přistavila tvrz, avšak stavba vykazovala známky z doby mnohem starší, možná období gotiky. Roku 1573 byla nahlášena součástí tvrze sladovna s hvozdem a dvě spilky (TRÍSKA, 1986).

Foto autora č.2
Náhled ze silnice na tvrz s hospodářským statkem

Po roce 1628, převzal vlastnictví nad tvrzí don Baltazar de Marradas, který štěstí místnímu pivovárku příliš nepřinesl.

Po třicetileté válce zde nebyly ani snahy o znovu zrekonstruování, a tak jsou roky, už v tak brzkém věku, tohoto malého pivovaru, sečteny. Jediný v této oblasti, který Marradas vlastnil, byl činný pivovar už jen v nedaleké Dřítňi. Později Býšov převzali pod svá křídla Schwarzenberkové, ačkoliv jediné, co se zde změnilo, byl upravený dvůr. Prostory se předělaly na chlév s maštalí, a z tvrze se stala sýpka. Obnova pivovaru se tedy nekonala (HEBER, 2008).

Dnes vlastní dvůr elektrárna ČEZ jako depot. Pro člověka na oko nic výjimečného, pro nadšence v oboru, nostalgie určitě potěší.

5.5 Bzí

Nedaleko Dolního Bukovska, a více známého Týna nad Vltavou, se nachází nenápadná vesnička, jménem Bzí.

První záznamy o vsi se objevují před polovinou 14. století, kdy Jan Lucemburský předal obec Petrovi z Rožmberka. Po něm, se od té doby, majitelé jenom střídali. Po Petrovi se zde usadili vladykové ze Bzí a vystavěli tvrz. Až roku 1558 jsou známy první informace, o zřejmě plné funkčnosti panského pivovaru. V období třicetileté války, Bzí trpělo, a to dohnalo i samotný pivovar.

Před polovinou 17. století, celek ekonomicky nestačil a už nabíral domnění, že se jeho budoucnost nebude vyvíjet tím správným směrem. Roku 1655 byla vyhotovena zpráva objektu, v níž je zmínka o sklepech, vinopalně či skromné spilce. Ukazuje to na fakt, kdy byl pivovar nejpravděpodobněji postaven a uveden do užívání, a to před polovinou 16. století. Tvrz se nechala dostavět hejtmanem Jetřichem z Germersheimu, kaplí sv.

Foto autora č.3

Náhled na bývalý zámek s přilehlým pivovarem

Floriána, jako pamětihodnost zpusťování obce po třicetileté válce. Pivovar, spolu se svým dvorem, měl stejnou podobu až do druhé poloviny 19. věku (ÚLOVEC, 2001).

Největší výdej piva zaznamenal pivovar na začátcích 18. století, kdy uvařil kolem 1 200hl za rok. Vzhledem na velikost obce, byla vcelku radost na takováto čísla pohledět (JÁKL, 2010).

Po druhé polovině 19. století Schwarzenberkové začali situaci řešit. Vyhotovali plán, jaké pivovary se jeví do budoucna těmi nejvýhodnějšími, ale ten bezský se do něho bohužel nevešel. Pivovar byl tedy kompletně zrušen a byl ještě pár let využíván pouze jako lihovar. I tomu se dny sečetly a dále už byl pivovar využíván pouze pro zemědělské potřeby (JUŘÍK, 2008).

Bzí, jako pivovarská obec, byla spíše pozoruhodností, které se člověk divil, jak se jí ve svých letech úspěšně dařilo, avšak nepřekvapí, když podnik nezvratitelně zpustl. Objekt ve dnešní podobě nepřipomíná něco, co by dříve mělo cosi společného

s pivařskou výrobou. Dá se říci, že pomalu, ale jistě, zdi místního pivovaru splývají s přírodou a zatím to nevypadá, že by se tato situace měla v bližších letech podrobněji řešit.

5.6 Čejkovice

Nedaleko Českých Budějovic a rybníka Bezdrev, leží malá obec, zvaná Čejkovice s tvrzí Vildštejn, kde se vyskytoval i ne příliš známý pivovar. Ve vesnici se vyskytovala ještě tvrz Machovec, avšak ani z tvrze Vildštejnské, tak Machovce, nezbyly dnes ani stopy. Jako cena útěchy, pro druhou jmenovanou, zbyla akorát pojmenování místních rybníků Dolní a Horní Machovec. V této tvrzi je známo, že se zde, roku 1612, vyskytovala sladovna.

Tvrz Machovec později převzal don Baltazar de Marradas a připojil ho ke svému panství na Hluboké. Což pro předešlé majitele, z rodu Kunášů z Machovic, znamenal začátek konce letitého vlastnického svazku (ÚLOVEC, 2001).

Tvrz Vildštejn byla vybudována po polovině 16. století jako alternativa tvrze Machovec, čehož tak docílil Jiřík Kunáš z Machovce. Po jeho smrti se místa ujal jeho syn Jindřich, kdy už vildštejnský pivovar byl v provozu. Po ukončené třicetileté válce a konfiskacích, pivovar zkrachoval, a zbyla tak jediná možnost, jak podnik zachránit, a to prodat movitějšímu majiteli. K tomu se měl rod Schwarzenberků, čímž kunášovská éra, roku 1687, nabrala konce. Poslední, z rodu Kunášů, si přál, aby se tvrze zachovaly jako památka. Rody si sice na to ruku podali, objekty však byly po nějaké době stejně zbořeny a materiál byl použit pro stavby ve vsi (ÚLOVEC, 2001).

5.7 Černý Dub

Jihozápadně od Českých Budějovic, současné části obce Homole, se nachází vesnice Černý Dub.

První zmínka o Černém Dubu je z roku 1365, kdy se vesnice ujal vladyka Přibík z Chlumu. Uplynulo necelých 200 let a ujal se vsi další rytíř, Jan Kolichrejtář z Kolichrejt, který zde se svými pokrevními následovníky pobýval až do 17. století, kdy už jsou první zprávy o přítomnosti funkčního pivovaru. Ten ustál jak úporný nátlak třicetileté války, tak stavovské povstání.

Později se k vlastnictví dostává císařský rada Václav František Kořenský z Terešova, který černodubské zboží nechal zpeněžit královskému městu. Ne příliš výnosný pivovar tímto kompletně zanikl a dá se říci, že královské město odkoupilo Černý Dub jen proto, aby odstranilo z trhu malou, ale přece jen, konkurenci, a také v zájmu mílového práva (PEŠTA, 2004).

Samotná lokalita pivovaru byla jedna velká neznámá. Odhadovalo se, že se nachází v jednom ze dvou statků s čp. 1 a čp. 10, dnes už je však známo, že je to dům s čp. 7, který stojí na svém místě, ale nijak výrazně se nezměnil. Objekt má charakter sýpky, spolu s nepůvodním přístavkem, který je vidět ze dvora. Je to jeden z nejstarších domů ve vsi, čemuž dostává hlavně sgrafitová rustika v omítce. Na první pohled by asi nikoho nenapadlo, že se jedná o pivovar, z dvorního úhlu pohledu už je tomu zcela jinak. Majitelé objektu zde stále žijí a houževnatě hospodaří.

Obrázek z Google č. 2
Pohled ze dvora na bývalý pivovar s přístavkem

5.8 České Budějovice

Královské město vzniklo v roce 1265 na zeleném drnu, založené králem Přemyslem Otakarem II. V minulosti se zde vařilo pivo v malém i ve velkém, a to doslova. V městské aglomeraci se vařilo pivo především doma, ve městě se jednalo především o Malý a Velký pivovar, dnes známý jako Samson, a mladší Budweiser Budvar. Spoustu pivovárků zaniklo na úkor právě těchto dvou velkopivovarů, ale v současnosti tu může člověk najít i minipivovary, které tu vznikly nově, avšak už ne v tolik hojném počtu, jako tomu bylo v minulosti. Nachází se zde 11 domů se základním vybavením pro vaření piva, ale jejich původ je neznámý a nejsou o nich k dohledání bližší informace. A na konec 3 samostatné pivovary, o kterých je známo jen poskromnu. Je dobré vědět, že domů s pivovarským vybavením, bylo v minulosti určitě více, jen o nich není veden žádný záznam. Může se tedy s jistotou říci, že zlatavý mok je součástí Českých Budějovic již od začátků založení samotného města a vede se mu tak úspěšně, že tuto dlouho započatou šňůru, táhne až dodnes.

5.8.1 Měšťanský a městský pivovar

Pivovar, který je dnes známý jako Samson na Lidické ulici, vznikl roku 1795 vyústěním nepokojů mezi městem a měšťany. Samotná historie pivovaru má kořeny o několik set let do minulosti, kde všechno začalo uznáním várečného práva a práva mílového.

V roce 1464 budějovičtí měšťané vyráží do ulic a demolují pivovarská zařízení v dalekých oblastech, i malé obce, které spadaly pod Rožmberky.

Docházelo k neustálým a zdálo se, nikdy nekončícím nepokojům

mezi radnicí a měšťany, a tak se roku 1495 tyto dvě strany dohodly, že právo várečnické si budou vařit pivo ječné a ve městě se bude vařit pivo pšeničné. Výnosy z produktů v průběhu času výrazně stoupaly nahoru. Samotná technologie vaření byla pod přísným dohledem a dbalo se na správné zpracování surovin a ty

Foto autora č.4

Náhled na přední stranu Samsonu v Lidické ulici

správné postupy. Všechna euforie kolem vaření ale nabrala konce, když vypukla třicetiletá válka a spousta domácích pivovarů tak zanikla. Po hospodářském úpadku, roku 1722, se však jako náhrada za zaniklé pivovary měšťanů, nechal postavit Malý a Velký pivovar, ve kterém měli měšťané vařit mok dohromady. Tím si ale stále město se svými měšťany ruku nepodalo. Až v roce 1751 se zjistilo, že byly určité neshody v účetnictví, co se poplatků týkalo, a tak byla do města přizvána dvorní komise, která po dlouhém zkoumání nechala dokonce rozpustit městskou radu, čímž ji zprostila vlastnictví obou pivovarů. Posléze dostali oba pivovary do pronájmu měšťané a měli za úkol především dostat pivovary ze dluhů, ve kterých plavali už před rozpuštěním městské rady. To se ale nepovedlo a měšťané přivedli pivovar do ještě vyšších dluhů, což vyústilo až k vyřazení Malého pivovaru z provozu. Činný tak zůstal pouze pivovar Velký, který vyvážel pivo mimo hradby Českých Budějovic a do okolních vesnic. Mezi lety, kdy byl Malý pivovar ve stávkovém stavu, proudila do města spousta jiných piv ze zahraničí, a to se městu samozřejmě nelíbilo. Podmínka byla taková, že se do města nesmělo vozit cizí pivo, pokud není kvalitnější než to domácí, což bylo takové pošťouchnutí pro místní sládky, aby se začali snažit. Úsilí se nakonec vyplatilo, veškeré dluhy byly nakonec splaceny, a budoucnost se začínala vyvíjet ve prospěch měšťanstva. Měšťané si tím vybudovali takovou reputaci, že pro někoho, až neomaleně, vznesli návrh na opatření vlastnictví jim samotným. Nicméně představenstvo s tím nemělo sebemenší problém a roku 1795 byly právovárečným měšťanům předány oba pivovary, Malý i Velký, čímž se také konečně ukončily, po stovkách let, nepokoje mezi městem a měšťany, o získání pivovarů pod svá křídla.

Po druhé polovině 19. století, oba pivovary přestaly vyrábět, kvůli nevyhovující lokaci podniků pro budoucí rozvoj a začalo se vařit na Lineckém předměstí, kde byl postaven pivovar nový (PLETZER, 1995).

Ke konci 19. století už se dalo mluvit o velkopivovaru s veškerým potřebným a moderním vybavením pro vaření toho nejlepšího piva, co kdy město vařilo. Na výrobu piva sloužily 3 parní kotle, které byly popoháněné třemi parními stroji, na vaření se používaly 2 varné pánve se rmutovacím a míchacím zařízením. Pivovar měl 2 studny, také šrotovací stroj s chladicími přístroji, 3 moderní sladové hvozdy a jiné. Kvůli rozšiřování pivovaru se musely provést úpravy řeky Malše, která pronikala přímo místem, kde později měly vzniknout prostory pro umělé chlazení, elektrických

vedení a dalších. Pivovar se pyšnil, na konci 19. století, výstavou 114 000 hl za rok (LIKOVSKÝ, 2005).

Vařilo se pšeničné 10,6°, dvojitý ležák 11,6°, tmavý kozel 13,6° a exportní ležák 12,6°. Pivo, které pivovar vařil, nazýval Budweiser Bier, podle svého místa původu. Výrobek byl znám po celém světě a s prodejem na tom byl pivovar tak zdárně, že se dostal až na 3. místo ve vývozu piva českého území, díky čemuž také dostal řadu ocenění. Roku 1905 však přichází městský konkurent, Český akciový pivovar, dnes známý jako Budějovický Budvar. Do zestátnění už pivovar nepřesáhl roční výstavu 140 032 hl piva (ŠEDA, 1997).

V tomto krušném období, měšťanský pivovar předčil i pivovar v Protivíně, ale později jmenovaný Samson se neměl za co stydět. V Čechách se tehdy s ročním výdejem nad 100 000 hl mohlo pyšnit 10 pivovarů, a v Českých Budějovicích byly rovnou 2, které ke všemu rozhodně neobsazovaly poslední příčky tohoto žebříčku.

Značka BudweiserBier byla registrována roku 1882, byl tady ale jistý konkurent, který se přel o práva názvu zdejšího pivovaru. Americká společnost Anheuser – Busch produkovala své pivo pod stejným názvem, a jelikož měšťanský pivovar vyvážel i do Ameriky, musela se tato situace vyřešit, a tak několik let, spojka do USA, byla pouhé zakázané ovoce. Po zrušení prohibičního zákazu v Americe, pivovar roku 1933, už ale začíná znovu exportovat své výrobky do Spojených států amerických, což bohužel vedlo k opětovnému vypěnění starých sporů, a nakonec tak městský podnik podepsal ne příliš výhodnou smlouvu, datovanou v roce 1939 (ŠEDA, 1999).

Když vypukla druhá světová válka, pivovarský podnik patřil německým právozářníkům a byl nazýván Deutsch – arisches Unternehmen, nebo také Volksdeutsches Unternehmen. Výhodu vlastnictví Němci využívali hlavně pro své soukmenovce a prodej piva se soustředil především na oblasti Sudet, oblasti rakouské, polské a říšské, ze zemí pak Slovensko nebo Itálie. Po celou dobu války byl pivovar nedotčen, kdy až roku 1945 utrpěl hrubou újmu v hodnotě přibližně 7 milionů korun, když na něj americké letecké síly seslali několik bomb, z celkových 17 na celé Budějovice. Škody byly obrovské, a proto sladovna začala naplno pracovat až o 2 roky později. Všichni němečtí zaměstnanci byli propuštěni v rámci odzbrojení a národnostního vyhoštění (encyklopedie.c-budejovice.cz).

Roku 1946 byl pivovar zabaven, kvůli majiteli německé národnosti. To se českým právníkům nezdálo, a tak se nechali odvolat, marně. O 2 roky později přišla vyhláška, kde stálo, že byl českobudějovický pivovar zařazen do Českobudějovických pivovarů, n. p., České Budějovice, a o měsíc později i do podniku Jihočeské pivovary České Budějovice. To byl den, kdy už se z obyčejného měšťanského pivovaru poprvé stal První českobudějovický pivovar České Budějovice, a ještě o chvíli později byl i konečně přejmenován na pivovar Samson. Po skončení socializace se znovu začalo vyvážet na západ i do USA.

V 50. až 60. letech se zdálo, že se bude muset pivovar vyřadit z provozu, jelikož se plánovalo rozšíření Lineckého předměstí a Samson by fyzicky překážel v rozvoji nových bytových prostorů. Z toho nakonec sešlo, ale v rámci rozvoje předměstí, měl pivovar omezené finance, ztratil velkou část svých ochranných známek, a mohl tak vyvážet pouze do socialistických států. Po konci socializace, se závod ovšem zase vrátil do starých kolejí, a o něco pár let později, pivovar hlásí v roce 1996, výstav 422 042 hl piva za uplynulý rok, a to do cizích zemí, rozdělených v Evropě a USA, kdy se vyvezlo celkem 49 053 hl domácího piva (PLETZER, 1995).

Historie měšťanského pivovaru je vsutku pestrá. Od Malého pivovaru, který dnes slouží jako pivnice, a stále je v provozu, Velkým pivovarem, čehož budova sice stojí, není však pivovarnicky využívána, až po vystavění zbrusu nového pivovaru na předměstí, který profituje i přes přítomnost velkého městského konkurenta, z ulice Karolíny Světlé, Budějovického Budvaru. Dnes Samson nabízí výběr mezi 7 druhy piv, které jsou oblíbené po celém světě a určitě se dá počítat s vývojem druhů dalších, které vyvolají tužby vrátit se na toto nostalgické místo, s bujnou historií, znovu.

5.8.2 Klášterní pivovar

Méně známý pivovar v Českých Budějovicích vlastnili místní dominikáni, v klášterním konventu poblíž kostela Obětování Panny Marie. První zmínky jsou doloženy roku 1574, kdy se píše o sladovně s přívlastkem „stará“, dá se tedy předpokládat, že v tehdejších časech se jednalo o ještě letitější původ pivovaru než rok, ve kterém byl zmiňován.

Dominikáni z Českých Budějovic, později roku 1674, chtěli rozšířit své působení a koupili statek v Poříčí, spolu s tamním pivovarem, s úmyslem zastoupit, popřípadě v budoucnu nahradit, stávající klášterní pivovar na Piaristickém náměstí. A na to také došlo. V klášteře si vařili pivo vlastní, poříčské vařilo i ve městě, s čímž mělo město s občany, co si vařili pivo, problémy (JÁKL, 2010).

Obrázek z Google č.3
Pohled z Piaristického náměstí na klášter, kde se údajně vařilo pivo

O sto let dopředu, roku 1785, klášterní pivovarnictví kompletně zaniklo, církve však jeho prostory stále využívala a zřídila zde kolejní školu.

Klášter je k dohledání dodnes. Pro upřesnění lokace, opodál kláštera se nachází stará, nepřehlédnutelná zbrojnice, dnes známá jako solnice, kde se nově, roku 2019, otevřel stejnojmenný samostatný pivovar.

Zpráv o pivovaru není moc, občan města královského může být však hrdý na další podnik svého města, který vařil pivo, což jen doznává fakt, jak moc se České Budějovice zabývaly pivovarnickou činností.

5.8.3 Samostatné pivovary

5.8.3.1 Staropivovary

Na rohu Kanovnické ulice, u náměstí Přemysla Otakara II., býval kdysi pivovar, zvaný Schenauerský, vlastněný jistým sládkem, Georgem Schenauerem.

Zprávy o funkčnosti, pochází z roku 1579, kdy pivovar zastupoval, tehdy stávkující, městský pivovar. Roku 1628, jistý Vít Dorner, obstarává sladovnu ve vedlejší domě Schenauerského pivovaru, což by naznačovalo, že se zde nějakou dobu plánovalo pivo vařit, ale o více než století později se tradovalo, že podnik tou dobou už byl mimo provoz (JÁKL, 2010).

Další pivovar se nacházel v ulici České, s čp. 30, jmenovaným Poyszlův pivovar původem z 19. století. Dnes si zde pronajímá prostory mnoho soukromých firem.

Poslední samostatný pivovar se nacházel v ulici Piaristické, s čp. 3, zvaný pivovar U černé růže, která jako logo zdobí budovu dodnes. Období funkčnosti je známo ještě v 18. století, ale bohužel, pro pivovarnické badatele, více už si historické prameny nechaly pro sebe.

5.8.3.2 Novopivovary

Po okolních částech tehdejšího klášterního pivovaru, který byl v Budějovicích kdysi aktivní, byla v roce 2019, přestavěna pozdně gotická zbrojnice (později solnice) na Piaristickém náměstí, na pivovar, přesněji řečeno pivovarskou restauraci.

Foto autora č.5

Náhled na Solnici z Piaristického náměstí

Pivovar, jako takový, se nachází v Hroznové ulici, nedaleko solnické restaurace, ve které protéká pivo skrze pivovodní síť pod zemí. Budova byla postavena v roce 1531, původně jako úložný prostor pro obilí, postupem času se začala využívat jako sklad na zbraně, a její poslední účel plnila budova jako uložště soli. Na pivo dohlíží oko zkušeného mistra v oboru, člena Síně slávy českého pivovarství a sladařství, Ivana Dufka (restauracesolnice.cz).

Foto autora č.6

Náhled z ulice Hroznová na pivovar, odkud se čerpá solnické pivo

Dalším pivovarem v pivovarských řadách je pivovar Krajinská, pojmenován podle své ulice, kde se údajně nachází už od roku 1487, kdy budovu koupil hostinský Matěj Stach, a od té doby se tyto prostory udržovaly. Je známo, že nějakou dobu pivovar nevařil, až od současnosti, 300 let zpátky, se uvedl do provozu a začal znovu vařit, i když už ne v takových číslech, co dříve. Podnik teprve ožil po převzetí Petrem Šmídkem a začíná zde vařit podle starých receptů (krajinska27.cz).

Foto autora č.7

Náhled z Krajinské ulice na pivovar

O pár ulic dál, v České ulici, se nachází minipivovar Beeranek, který se „pyšní“ svou nejmenší varnou o hodnotě 500l a obývá prostory jednoho z prvních domů s právem vařit pivo ve městě, kde byl, podle určitých informací, zabit bratr Jana Žižky. Původně, místní dům, sloužil jako stáj pro koně majitelů, kteří pobývali v hostinci na náměstí. Od roku 2013 se tu vaří nepasterizované a nefiltrované pivo na způsob piva plzeňského (jiznicechy.cz).

Foto autora č.8
Náhled z ulice na minipivovar v baru
Singer Pub

V hlavním městě Jihočeského kraje se vyskytuje i mnoho pivnic, nejsou to však typické pivovary, se kterými by se daný pojem mohl zaměnit. Mezi nejznámější pivnice patří Klub malých pivovarů, Masné krámy, U Žebeerka, Budvarka, Hostinec U Tří sedláků, Kozlovna, Paluba nebo Srdcovka.

Ale zpátky k pivovarům. Poslední samostatný minipivovar se nachází mimo města České Budějovice, a sice minipivovar Kněžínek. Lokace podniku může být lehce zavádějící, nicméně spadá pod budějovickou aglomeraci, a proto se s poklidem může konstatovat, že Kněžínek je první minipivovar, který byl otevřen ve městě, a to roku 2012. Minipivovar se rok, co rok, snaží zvyšovat várky uvařeného piva. V poslední době je schopen uvařit až 1080 hl piva ročně, přičemž používá domácí suroviny s ostřílenými technologickými postupy.

Foto autora č.9
Pohled z příjezdové cesty na přední stranu
pivovaru

5.8.4 Instituční pivovar

Roku 2016, byl založen Jihočeskou univerzitou, konkrétně Zemědělskou fakultou, minipivovar Na Zlaté stoce, s trochu odlišným účelem využívání než běžné pivovary.

Má sloužit pro účely akademické a naučit zájemce, coby případné sládky, co možná nejvíce z oboru pivovarnictví. Na to pivovar pořádá kurzy, při kterých když účastník závěrečných zkoušek uspěje, může si až zažádat o živnostenský list v odvětví „Pivovarník“.

Foto autora č.10

Náhled ze silnice na stranu pivovaru

Studenti si mohou zkusit uvařit nezvyklé kousky, jako je pivo chlebové, cibulové nebo konopné a spoustu dalších druhů. Všechno má pod drobnohledem zkušený sládek Libor Smutek, kterého historické úspěchy sahají až do věhlasného plzeňského Gambrinusu a Plzeňského pivovaru, což muselo pivovary, po jeho odchodu, lehce rozhořčit. To už je však pasé. Oběma podnikům se zdá vést vcelku obstojně a školní minipivovar může být rád, že měl takové štěstí při ulovení kormidelníka, jako je pan Libor Smutek (pivovar.zf.jcu.cz).

5.8.5 Český národní podnik (Budějovický Budvar)

Velkou pověstí pivovarnického průmyslu, jakou disponují České Budějovice, je součástí zániku malých pivovarů, v období založení pivovaru na Lineckém předměstí a Akciového podniku v ulici Karolíny Světlé.

Letopočet udává, rok 1895, coby rok založení Českého akciového pivovaru, dnešního Budějovického Budvaru. Vařit se začalo 7.10. téhož roku, a o rok později, roční výnos činil 51 000 hl piva. Výroba piva se držela starými ozkoušenými recepturami a dokázalo si zachovat svou vytríbenou chuť nejen tento rok, nýbrž po staletí až do současnosti a je tak jedním z nejžádanějších piv po celém světě (HAJN, 1995).

Rok 1895 nebyl prvním rokem, ve kterém se projevila iniciativa o postavení akciového pivovaru. Před 4 lety, se tato myšlenka nestřetla se zájmy německých pánů a výstavba pivovaru tak musela pár let počkat. Ke konci ledna 1894, zřizovací výbor v Českých Budějovicích měl za úkol zvolit vhodné pozemky na zástavbu, postarat se o celkovou konstrukci podniku a najít význačného sládku, pokud možno, toho nejlepšího. Ač se zdá, že břímě bylo až příliš těžké, výboru se podařilo vše, výše uvedené, zařídit. Základní kámen nynějšího Budvaru byl položen na Pražském předměstí, blízko řeky Vltavy, v přítomnosti široké silniční komunikace v podobě příjezdové cesty a také železnice. Byla to téměř dokonalá lokace pro zařízení pivovaru, jelikož tyto atributy sloužily k lepší dopravě surovin a řeka k výhodnému přívodu vody a zásoby ledu. V srpnu 1894, se započaly první stavební opatření a do konce roku už stály prostory jako sklep, spilka, varna a další.

Za oficiální vznik Českého akciového pivovaru je však považován datum 15.4.1895. Byla zde, totiž, selektována první správní rada Budvaru. Toho samého roku se pivovar rozšířil o podnikovou restauraci a administrativní budovu a v roce 1896 proběhl také rozvoj sklepů a vystavěna byla i zahrada u místní restaurace (ŠEDA, 1995).

Následujícího roku od začátku provozu, pivovar získával ocenění za své prvotřídní výrobky, jako byly 10° světlé výčepní, 11° světlé, 12° světlý exportní ležák, nebo 15° tmavý granát na dvou výstavách v Praze a další rok na to, ve Stuttgartu (budejovickybudvar.cz).

O necelých 10 let později se představenstvo pivovaru sešlo, aby prodiskutovali potenciální rozšíření celého pivovaru, a tak se roku 1906 vystavěla druhá varna a také ostatní prostory, které potřebovaly zdokonalit, pokud se měla z pivovaru stát výkonnější fabrika na výrobu piva. Do 7 let, vydával pivovar přes 200 000hl piva ročně a předstihl německý pivovar na Lineckém předměstí. Stal se tak nejdůležitějším podnikem ve městě

Obrázek z Google č.4
Náhled na komplex Budějovického Budvaru z výšky

i kraji a napomohl k rovnoprávnosti národů v Českých Budějovicích. Bylo to takové „pivní vítězství“ českého podniku nad „vetřeleckým“.

Budvar exportoval pivo už od svého začátku i do zahraničí, od zemí rakousko – uherských až po Spojené státy americké. Bylo by vše v pořádku, kdyby americká firma Anheuser – Busch, nevyráběla stejnojmenný pivní produkt, jako Budějovický Budvar a samozřejmě se svých práv na název nechtěla vzdát, a tak se vedly dlouhé spory o tom, kdo nakonec značku bude moci užívat.

Roku 1907 si americká firma registrovala značku Budweiser jako vlastní, což se samozřejmě nesetkalo se zájmy obou pivovarských podniků v Budějovicích, jelikož oba chtěli mít odbyt v USA (Budvar od roku 1906), a tak se nakonec v letech 1911 mezi pivovary podepsala dohoda o přijetí značky americké firmě, avšak Český akciový pivovar se nenechal zahanbit a osvojil si právo používat název Budweiser Original, po celém světě, což zní možná ještě lépe, než bez přidaného přívlastku (JÁKL,2010).

S příchodem první světové války se pozastavila i jízda elegance ve výrobě piva. Došlo k poklesu přívozu surovin do pivovaru, a tak se vařilo z posledního.

Od roku 1914 byl podnik omezen, jak nedostatkem ječmene, tak státními předpisy, kontrolujícími činnosti a funkce pivovaru.

Vyrobilo se vůbec nejméně od založení pivovaru, mezi lety 1917 – 1918, kdy roční výstav činil 41 588hl, a to ještě z materiálu „co dům dal“ v podobě sladovaného ovsa, do várek se přidával bramborový škrob, pýr, nebo řepa, čímž klesla kvalita ctěné chuti piva a zanikl tím i export do zahraničních zemí. Po skončení tehdy světové války, se dal pivovar do kupy až ve 20. letech, kdy plně obnovil svoji nabídku. Mezi tu patřila 10° a 13° světlá i tmavá piva. O 2 roky později si také nechal patentovat známky – Český budějovický granát, o další 3 roky nato, Český Budějovický Crystal a roku 1934, Budbräu (HAJN, 1995).

V období meziválečném, kdy už pivovar zahojil ty největší rány z doby válek, chtěl rozšířit své řady, v rámci dalšího vybavení, potřebného pro ještě vyšší roční výstav, než tomu bylo před sarajevským atentátem.

Do roku 1930 byly vystavěny 3 studny s artéskou vodou, místo Fellingingerovo mlýna, poblíž pivovaru, se nechala zřídit vodní elektrárna, což byla záruka nevyčerpatelného zdroje vody, která hrála významnou roli v konečné kvalitě piva. To také hrálo roli ve znovuoživení vývozu piva mimo domácí území, a to do všech koutů světa. Co se exportu týče, nechal si podnik patentovat ochrannou známku Budvar, která sloužila výhradně právě pro export a usadila se vcelku rychle. To byl také důvod, proč se pivovar přejmenoval roku 1936 na Budvar – Český akciový pivovar České Budějovice.

Obrázek z Google č.5
Pohled na hydroelektárnu Č.A.P., bývalý
Fellingingerovo mlýn

Token času, do roku 1937, si v USA nechal nově jmenovaný Budvar, registrovat ochrannou známku Imported Original Bohemian Budweiser Beer from Budweis City, avšak i tento název se vyjevil nevhodným, a tak v důsledku války, kdy byli budějovičtí pod tlakem, museli spory o známku vzdát a uzavřeli tak nevýhodnou dohodu, roku 1939, ve které stálo, že Budvar nesmí užívat označení Bud, Budweis, nebo Budweiser (ani zkratky a složeniny s tím spojené). Součástí smlouvy byly vyjmenované oblasti, ve kterých tato smlouva platila, konkrétně od Panamy na sever, avšak nebyla v ní zmínka o nově vzniklých státech a územích (JÁKL, 2010).

Spory se s tímto problémem tedy táhnou dodnes a každé malé vítězství v tomto, zdá se, nekonečném boji, se oslavuje nad džbánem plného, jak jinak než budvarského piva.

Od meziválečného období, do začátku druhé světové války, vlastně až do roku 1942, nebyl export piva nijak výrazně ovlivněn, a stejně tak jeho kvalita.

Tohoto roku se zrušila správní rada pivovaru a místo ní byl do čela nasazen nacistický správce, který zde působil do konce 2. světové války. Pivovar, se stal tak součástí několika protektorátních pivovarských podniků a musel hrát, jak německé moci pískaly, avšak s nevěčným trváním, ale přece jen i dosti nevďečným.

Provedené nálety, roku 1945, pivovar nijak nezdemolovaly, a podnik byl i tak hoden vystavit nehaněbná čísla ročně, než tomu bylo za dob války. Určité limity tu ovšem stále přetrvávaly, a to v podobě surovin a paliva.

Přechodem do dob poválečných, konkrétně roku 1948, byl pivovar přejmenován na Českobudějovický pivovar, národní podnik a od té doby po 40 následujících let vystavoval výrazně méně než ve svých nejlepších letech.

Pivovarnická činnost byla nejhůře placená ze všech oborů v republice, a to mělo neblahý dopad na ekonomiku Budvaru. Téhož roku také zemřel V. Rambousek, sládek a později dokonce ředitel podniku, což znamenalo konec starých dobrých časů, a právě celá tato hospodářská situace, donutila radu k celkové rekonstrukci, roku 1967, s vidinou navýšení ročního výstavu na 650 000hl (1982). Rekonstrukce se bohužel prodloužily a roční výstav, z původních 300 000hl před renovacemi, činil pouhých 397 000hl, a to až v roce 1989 (HAJN, 2015).

V tomto 40letém běhu se také výrazně pozměnila nabídka prodávaného piva. Dříve se vařilo hlavně světlé pšeničné a černé, o které, na přelomu století, došel zájem.

Byly také zavedeny plastové přepravky pro lahvová piva a místo tradičních dřevěných sudů se začaly užívat hliníkové. Ty, ještě roku 1991, vystřídaly nerezové KEG sudy, které se užívají dodnes.

I přes veškeré nekalosti, které okolnosti přinesly českobudějovickému pivovaru, si pověření lidé z nich můžou vzít vzorový příklad a být o něco připravenější na podobné situace do budoucna, než tomu bylo v minulosti.

Stav, po zhroutilí komunistického systému, v roce 1989, už byl zcela odlišný. Místo spilek, ve kterých se kvasilo pivo, se začaly používat cylindrokónické tanky, populární dnes po celém světě, a to roku 1993, následně s druhým oddělením v roce 1997.

Vznikly i prostory pro ležácké tanky, a v podstatě proběhla celková modernizace všech provozů.

Došlo také k napojení nových obchodních vztahů spolu s místními, ale také obchodními partnery mimo tuzemsko. Díky rozšíření o distribuční sklady si navýšil pivovar svou výrobu téměř 2,5krát, a v poslední řadě se postavilo také dominantní obchodně ekonomické centrum spolu

Foto autora č.11

Pohled z ulice Karolíny Světlé na OEC
Budějovického Budvaru

s návštěvnickým centrem a moderním muzeem pivovarnictví v Českých Budějovicích.

V roce 1998 si pivovar přivlastnil hotel Malý pivovar, dřív patřící pivovaru měšťanskému a jeho dnešní prostory slouží jako budvarská pivnice. I tento nákup měl svůj podíl na ročním výstavu piva, když roku 2004, vystavil 1 112 361hl zlatavého moku, což bylo za uplynulou dobu nejvíce, od založení pivovaru. Tím ale Č.A.P. nekončil. Roku 2018, dokázal průměrně uvařit kolem 1 600 000hl piva ročně, ale vůbec nejvíce vystavil roku 2016, a to 1 610 000hl (encyklopedie.c-budejovice.cz).

Od prvních cen za kvalitní pivo, z roku 1897, vyhrál Budějovický Budvar spoustu dalších, ale to už jsou jen pouhé třešničky na dortu, kterého se snad v současnosti a s vyhlídkou do budoucna, nebudeme nikdy moci nabažít.

5.9 Čížkrajice

Malá víska, která leží zhruba 4 km od města Trhových Svinů, v předpolí Slepíčních a Novohradských hor.

Prvně je dochovaná zpráva o Čížkrajicích z roku 1322, když zde sídlil vladyka Jan Žestovec ze Světví. Jeho přítomnost však nepřinesla žádnou významnou zmínku o pivovaru. To se ale už nedá říci o jeho následnících, což byli Sudlicové z Jívovice, za jichž doby tu byla postavena tvrz s dvorem, přibližně roku 1544, avšak o pivovaru nebylo nikde ani slovo.

Nepsaná informace se přece jenom naskytla, když získal statek rožmberský, Jindřich Otík Brodský z Labouně, následovaný rytířem, Janem Vilémem Míčanem z Klinštejna, kterému majetek pozůstal až do roku 1638. Toho léta se v pramenech zmiňovala při tvrzi i panská krčma, a to už se dalo předpokládat, že tu sídlil i pivovar (TŘÍSKA, 1986).

Statek putoval mezi majiteli po desetiletí a nezbyl nikdo, kdo by ho zrenovoval a obnovil po následcích třicetileté války, a tak pivovar, na úkor všech okolností, spěje pomalu, ale jistě k záhubě.

Začátkem 18. století, statek plaval ve dluzích a musel se vydražit. Ten nakonec odkoupil Jan Jiří z Pichelsdorfu, spolu s přisedlým pivovarem, který byl, mimochodem, nejméně výnosným pivovarem na Novohradsku, s roční výstavou kolem 80hl piva.

Foto autora č.12
Pohled ze silnice na přestavěný statek s pivovarem

Z dosud samostatného pivovaru se o necelých padesát let později, stal pivovar panský, když ho odkoupil rod Buquoyů na Nových Hradech, avšak už tou dobou nečinný, kvůli nedostatku péče o statek předchozích majitelů. Roku 1745 tedy pivovar oficiálně zanikl (HEBER, 2008).

Pro přesnější určení lokace pivovaru se považuje kupříkladu socha Jana Nepomuckého, který byl vztyčován především při mostech, ale jak je také známo, světec stál i v blízkosti pivovarů, a přesně takový byl postaven u toho z Čížkrajic. Dnešní stavba bývalého objektu s pivovarem neodpovídá podobám z minulosti. Je rekonstruovaná a socha Jana Nepomuckého byla přesunuta na protější stranu silnice. Přes to je tu stále možné najít určité prvky, které dokazují, že pivovarské prostory zde dříve nějakou tu dobu postávaly.

5.10 Dívčice

V obklopení 5 rybníků, severozápadně od Hluboké nad Vltavou, se nachází skromná víska, jménem Dívčice. V dřívějších dobách tu fungoval pivovar při tvrzi, po které už dnes není ani stopy, a stejně tak po jejím pivovaru. Významem stavba nijak nehýřila, ale historicky spadá pod ty nejstarší v kraji, ne-li úplně nejstarší, pokud se nebere v potaz nedaleká Hluboká.

Jako první se ve vztahu se vsí uvádí vladyka Bušek z Dívčic, roku 1357. Od konce 14. století se zde usadil rod Sudoměřských, díky kterým zde vznikly, již zmíněné, rybníky. O založení pivovaru se postaral až Jan Dívčický, roku 1515.

O několik let později, se uvádí výskyt sladovny v pivovaru, ale není jasné, kolik měl roční výstav.

Přechodem do poloviny 16. století, konkrétně roku 1562, se Adam ze Sudoměře, postaral o koupi tvrze s pivovarem pány z Hluboké, a to byl také rok osudný. Věří se, že připojení pivovárku k Hluboké nad Vltavou neproběhlo vůbec dobře a v konfrontaci s větším pivovarem, na řece Vltavě, byl zrušen (SEDLÁČEK, 1884).

Krátké, téměř 50leté působení, pivovar příliš nezveličuje, nicméně v rámci zajímavosti určitě potěší.

5.11 Doubravice u Českých Budějovic

Jihovýchodně od Českých Budějovic, se nachází nenápadná vesnice, Doubravice.

Prvně se záznamy o vsi dokládají ve 14. století, jako sídlo neznámých pánů Trojana a Drslava. Později se zde usadil rod Rožmberků, ale znovu, z nedoložených informací, není přesně známo kdy. Postupem do století 16., se vedou už i první dohady o pivovaru, který přiléhá

Foto autora č.13
Pohled na zrekonstruovanou, dnes obytnou budovu, bývalého zámku s pivovarem

vybudované tvrzi, tehdy za majitele Humpolce, nebo jeho dcery Kateřiny Žďárské. Od její doby se na majetku vystřídal mnoho vlastníků. Jedním z nich byli měšťani sousedního královského města a později připadl dokonce i samotnému městu.

Údajně v roce 1766, po vypuknutí požáru, při kterém vyhořel zdejší zámek spolu s přistavěným pivovarem, se považuje taktéž za rok zániku. Maximální výstav piva za rok činil zhruba 150hl, dá se tedy s jistotou předpokládat, že šlo o velmi malý pivovar, který byl jedním z nejmenších v okolí (KOVÁŘ, 2008). Dnes plní účel obytného prostoru.

5.12 Dolní Bukovsko

Nachází se ve vltavotýnském mikroregionu, asi 15 minut od Týna nad Vltavou a nově je zde vybudovaný samostatný pivovar, který ve zdejším městysu, určitě potěší.

Nedaleko malé obce se v historii vařilo pouze v sousedním Bzí, kde bohužel pivovarnictví v 19. století rychle zaniklo a v této oblasti už se pivo dlouho nevystavilo. Tedy až do roku 2017.

Celý nápad, založit nový pivovar, se zrodil roku 2013, v hlavě místního majitele, který na truc zhoršující se jakosti piv z komerčních podniků, chce od této

doby vařit pivo poctivě. Vaří piva po „plzeňsku“, tedy spodně kvašená a nově chce také ta svrchně kvašená, které jsou známé především mimo Českou republiku. Majitelé dříve vařili pivo takzvaně na pohybu, kdy si pronajímaly prostory různých pivovarů. Až tedy v roce 2017, se nechala postavit varna a potřebné vybavení pro vlastní vaření piva.

Foto autora č.14
Pohled na zahrádku z příjezdové cesty před Bukovarem

Používají se klasické české přísady a suroviny, s přidávanou kojeneckou vodou z podzemního jezera v obci. U zdejších je oblíbené hlavně tankové pivo, ale mohou okusit také víno a nealko nápoje (bukovar.cz).

5.13 Dražič

Dražič je obec s pivovarnickou historií, která se nachází asi 10 km od Týna nad Vltavou. Tato vesnice je často zaměňována s Dražicemi na Táborsku, na důvěryhodnosti tomu přidává i fakt, že i tady sídlily panské rody.

Poprvé se prameny o Dražiči zmiňují v roce 1379, kdy určitou část statku přebírali Čábelové ze Soutic. Hopem do 16. století se dostává Dražič do rukou rytíře Oldřicha Svatkovského, a poté jeho syna, Jana, za kterého byla postavena tvrz, spolu s pivovarem. Ten si ho ale příliš neužil a jeho majetek byl ze 2/3 v pobělohorském řízení zkonfiskován.

V 18. století zdejší majetek užíval rytíř Adam Lipovský z Lipovic i se stále produkujícím pivovarem. V tomto období pivovar vystavoval kolem 100hl piva ročně a kolísal (JÁKL, 2010).

Konkurence v okolních obcích byla veliká, proto všechno naznačovalo tomu, že se pivovar nedožije šťastného konce.

To ale nenechala dopustit rodina Thamů, za kterých se, roku 1729, vařilo v podstatně vyšších číslech, a to až 600hl piva ročně. Byly provedené potřebné stavby pro techničtější vybavení a proběhly též nutné rekonstrukce (PEŠTA, 2004).

Přechodem do 19. století se opět začalo schylovat k období před polovinou 18. století, kdy byla Dražič propojena s Bechyní a z pivovaru se stal lihovar, sloužící do roku 1975.

Na dveře, kdysi rozmilého pivovaru s rybníčkem, už pomalu klepala zubatá, když v tom, pomocnou ruku nabídl písecký stavař, který častokrát projížděl kolem, Jiří Papula. Koupil nejen pivovar, ale i přilehlé pozemky a začátkem roku 1998 se

Obrázek z Google č.6
Pohled na cihlový komín pivovaru
a pivovar za ním

zde zase roznáší tekuté štěstí v půllitrech. A nejen to. Předchozí přestavěný lihovar se nynější majitel rozhodl zachovat a vaří tu jak pivo, tak i pálí ovocnou pálenici. Tímto krokem vskutku učinil dražickým zadost.

Většinová spotřeba piva se soustřeďuje a domácí výčep, kdy se převážná část spotřebuje v místním hostinci, který je přímou součástí pivovaru. V současnosti se vystavuje maximálně 1 200hl piva ročně, a to hlavně světlý ležák s tmavým, občas nějaký speciál. Receptura je vesměs stejná, jako kdysi za Lipovských z Lipovice, po kterých je také pojmenován dnešní pivovar v Dražiči, Lipan (JÁKL, 2010).

5.14 Dříteň

Je to obec průmyslově nakažené krajiny, sousední jaderné elektrárny Temelín, i přesto však oblast vcelku přirozeného rázu, která disponovala hospodářským dvorem a sídlem pánů, jemuž přiléhá kdysi funkční pivovar.

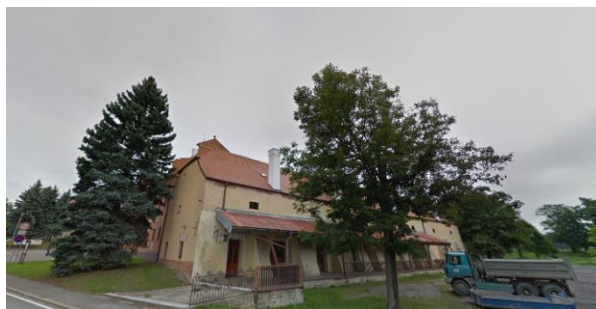

Foto autora č.15
Pohled na, dnes již zaniklý, pivovar přilehlého zámku

V roce 1432, vlastnil obec zeman Mikuláš z Dřítně a od té doby se zde prostřídalo mnoho majitelů. Zajímavé věci se začaly dít až roku 1598, kdy Bohuslav Malovec z Malovic skupil sídlo na Hluboké a tyto dvě obce spojil dohromady, tenkrát už i s údajným pivovarem. Po smrti Bohuslava zdědil majetek jeho syn Václav, tedy ne veškerý majetek, jen ten dříteňský, ke kterému připojil ještě sousední chvalešovický a dalších 25 vsí, dvorů a malé město Purkarec (HEBER, 2008).

Václav Malovec, jako jeho otec, byl silný habsburský povstalec a odpůrce, který na svoje postoje proti rodu doplatil nemilým způsobem.

Roku 1619, mu byl bez náhrady, statek odejmut z vlastnictví a tvrz padla rukou dona Baltazara de Marradase, který byl také účastníkem třicetileté války. Obec byla zdecimovaná na popel, pivovar však všechno válečné běsnění ustál a zůstal v činnosti.

Na konci třicetileté války se pivo vozilo až 20 km daleko, což bylo nesmírně složité v době poválečné, o to těžší ve válečné. To je důkaz toho, že zdejší pivo muselo mít skutečně netradiční a výjimečnou chuť. Po polovině 17. století přicházejí do Dřítně Schwarzenberkové, kteří snaží se dát vesnici do pořádku po následcích z války a setrvávají až do 20. století (JUŘÍK, 2008).

Na přelomu 60. a 70. let, 17. století se nechala rozborcená tvrz přestavět na skromný, ale pohledný zámek, stejně tak samotný pivovar s přilehlým hospodářským dvorem. Od této doby se maximálně dokázalo vystavit 1 200hl piva za rok, což bylo obdivuhodné na tehdejší časy a situaci v Dřítně. Jak šel čas, s ním i stáří a vybavenost pivovaru. Neplánovaly se žádné obměny, žádné nové stavby, zkrátka pivovar, netknutý přes 200 let, si říkal o vstupenku na pivovarský hřbitov.

Po rakousko-pruské válce, roku 1866, bylo zrušeno propinační právo, kvůli čemu mnoho sládků z pivovarských podniků vzalo do plných a přecházel do podniků větších. Jedním z těchto případů byla i obec Dříteň (JÁKL, 2010).

Po polovině 19. století, se mělo zřídit v každém panství, jedno větší pivovarské sídlo, které vznikne koncentrací menších pivovarů do jednoho a Dříteň byla v nominaci. Schwarzenberkové se soustředili nakonec na nedaleký Protivín, který ukončil funkci všech malých pivovarů v okolí, včetně Dřítně. Od té doby je hospodářský dvůr zanedbalý a stejně tak je na tom přilehlý zámek. Jediný světlý punkt, je budova pekárny, která dříve sloužila jako sladovna.

5.15 Habří

V malebné vísce, jménem Habří, se kdysi také vařovalo zlatavé. Nacházel se zde pivovar v areálu s jedním patrem a hospodářským dvorem, obklopeným stavbou po obvodu a vpředu uzavřeným zdí.

V 16. století byl haberský statek rozdělen na dvě části. Prostrídalo se zde mnoho vlastníků, mezi které patřili Dívčičtí ze Sudoměře, Ojří z Protivce, a dokonce i Rožmberky. Po nich byl majetek opět navrácen do jednoho celku a u vystavěné tvrze zde vznikl i pivovar (JUŘÍK, 2008).

První zprávy o pivovaru kolují z roku 1625, kdy byl podnik vlastněn klášterem z Vyššího Brodu. O 2 staletí později, byl uveden do pronájmu, jistému

Aloisi Schoberovi, který pivovar zrenovoval a došlo i k dostavbě o sklep a novou lednici.

Roku 1886 byly detailně obnoveny pivovarské budovy, nechaly se zbourat přistavěné koňské stáje spolu s kolnou uvnitř areálu. Stejně tak dopadla i stodola, místo které jsou nyní vysázené stromy. V tomto období pivovar vystavoval úctyhodné tisícovky hektolitřů, což bylo více než v letech dřívějších, kdy vystavoval zhruba 300hl ročně.

Foto autora č.16
Náhled na část pivovaru, konkrétně skladu, při levém okraji snímku

Roku 1887, sládek Jan Štěpánovský, opouští místní pivovar, a to znamenalo začátek konce pro pivovarnickou činnost v Habří. Od té doby se prostory využívaly už jen pro skladování českobudějovického piva (pivovary.info).

Hospoda, která byla součástí pivovarského areálu, fungovala až do dob socialismu, konkrétně roku 1973. Pozitivní zprávou je, že hospoda je znovu v provozu. Čelní část areálu byla zrekonstruována a byl v ní zřízen penzion Haberský vrch. Dnes se rozumí, že kdysi funkční pivovar je, již nově, kulturní památkou.

5.16 Hamr u Českých Budějovic

Pod Římovem, na řece Malše, se nachází skromná vesnice, Hamr u Českých Budějovic. Je to nenápadná obec s pár domky, na kterou si člověk, při jejím průjezdu, na konci své cesty, ani nevzpomene. Avšak i tady se jednou vařovalo.

O pivovaru kolují první zprávy, roku 1554, kdy tu vlastnil majetek Jan Eckhart z Urtinovic. Později, 10 let nato, je zmiňována i přítomnost pivovaru u zdejší tvrze (JÁKL, 2010).

Tvrz zde, podle některých pramenů, byla vystavěna až po výstavbě pivovaru, což patří jednoznačně mezi ty největší zajímavosti tohoto malého pivovaru. Co se ale nesmí opomenout, je poslední majitel Hamru, Jindřich rytíř Záborský z Brloha. Byl to zaprodaný protihabsburk, a ačkoli skončil ve válce českých stavů, byl mu majetek

posmrtně, bez náhrady odebrán. Následně byla tvrz spálena na popel i s přilehlým pivovárkem.

Od roku 1628 tu chvíli sídlil rod Eggenberků a také jezuitů z Českého Krumlova. Funkci pivovaru v Hamru, na nějakou dobu zastoupil ten v nedalekém Římově, avšak ani tomu nebylo přáno okusit, jaké to je být pivovarem ve dnešní současnosti.

Foto autora č.17
Náhled na mlýn, u kterého byl někde poblíž také malý pivovar

5.17 Hluboká nad Vltavou

V Hluboké nad Vltavou započíná pivní historie zřejmě již ve 14. století, na hlubockém hradu. Svého času na hradě působil rod Vítkovců, pozdějších Rožmberků a od jejich vlády se o Hlubokou neustále válčilo. Po skončení války, roku 1290, mezi Přemyslovci a Vítkovci, získali první jmenovaní nadvládu nad městem. Majetky se zastavovali a zpětně navracely pod komorní zboží, což takto trvalo staletí. Postupně se rozšiřující, tehdejší ves se rozvíjela i hospodářsky. Kolem 15. století se panství rozšířilo celkem na 90 vsí a měst, a taková mocnost, už musela pivovar dávno mít.

Foto autora č.18
Pohled na novodobý pivovar z náměstí

Rokem 1500 byl zřízen „nový pivovar“, takže je jasné, že musel být i ten starý, a kdy jindy, než ve 14. století, za vzestupu místního hospodářského rozvoje (KOVÁŘ, 2008).

Pivovarnictví začalo na Hluboké vzkvétat až po příchodu Schwarzenberků, kteří přebrali vládu v 17. století, po rodu Marradasů, vládoucích zde přes 40 let. Důvodů k oslavám bylo hned několik a mezi nimi se nacházel i hlubocký pivovar, který byl leč na pomalém, byť čirém vzestupu.

V první polovině 18. století bylo známo, kolik hektolitrů piva pivovar je schopen vydat a číslo bylo vsutku úctyhodné. V té době výkonnější podnik na Hluboké vystavoval ročně až 5 500hl piva než konkurenční Třeboň, a nesl tak status největšího pivovarského podniku, vlastněným Schwarzenberky. Více už vařili jen v Českých Budějovicích (JÁKL, 2010).

Hluboká procházela mnoha rekonstrukcemi v 19. století a podhradní pivovar začal rostoucímu hradu, jakožto budoucímu symbolu obce, překážet. Šlechtický rod musel vybrat místo Schwarzenberského panství, kde se bude primárně pivo vařit, což pro pivovar na Hluboké nedopadlo dobře a výroba se průmysl se přesunul na západ do Protivína. Čím více se blížil konec pivovaru, tím větší výstav se sládek, Jan Špatný, snažil mít.

V 70. letech 19. století, se chlubil neuvěřitelnými 15 000hl piva za rok, což byl skoro trojnásobek toho, co dokázal pivovar vyrobit v letech předešlých, avšak ani to nezabránilo zániku, a tak se roku 1883 uvařila poslední várka, čímž také začala nová pivovarnická éra v Protivíně a s ním dodnes známé pivo Platan (LIKOVSKÝ, 2005).

Dnešní pivovar, založený v lednu, 2017, byl rok předtím odkoupen panem Macháčkem, s účelem obnovení výroby piva ve městě, s tak bohatou historií, jakou Hluboká je. Objekt, který dříve sloužil jako společenský sál, dnes sloužící jako pivovar, vystavující ročně pravidelných 1 000hl piva, určitě uchvátil především pamětníky obce, kteří mají cit pro tradičnost.

5.18 Horní Stropnice

Horní Stropnice leží jihozápadně od Nových Hradů, a její katastrální území tvoří zároveň okraj jihočeských hranic s Rakouskem. Obcí též protéká stejnojmenná říčka Stropnice.

První zmínky o Horní Stropnici se objevují z roku 1259, když zde sídlil rod Rožmberků, napůl s pány z Landštejna. Později, ve 14. století, jsou první zprávy též o pivovaru, ale nebylo známo, v jakém domě se nachází, a tak tato informace zůstala ještě na pár let zapovězena.

Když se opisoval rok 1553, jsou už známy první pivní várky, avšak je jasné, že se vařilo mnohem dříve, jen o tom neexistuje žádný písemný doklad. Obec stáčela pivo pšeničné i ječné, které si nechaly skladovat především vyšší mocnosti. V 17. století se zde usadil rod Buquoyů (JUŘÍK, 2008).

Postupem do 18. století, vydával pivovar něco přes 180 hl piva ročně, což bylo vcelku normální, vzhledem ke konkurenci u sousedů v Údolí u Nových Hradů, Benešově nad Černou a na Hojné Vodě, kde se mimochodem vařilo kolem 500hl piva za rok.

Roku 1851, byl založen nový obecní pivovar, který měl stát na jiném místě než původní pivovar, avšak ani u tohoto pivovaru není doložena informace o lokalitě. Co už se ale ví přesně, je roční výstav piva, který činil 2 500hl ročně, ve 2. polovině 19. století. Ani tato čísla však nestačila na udržení si své pozice na trhu a roku 1900, kompletně zaniká.

Dodnes se bádá po skutečném umístění pivovaru. Zajímavostí je, že roku 1553, při vzniku prvního pivovaru, je také uváděna stropnická radnice a stejná historie se opakovala i roku 1851, čemuž napomáhá fakt, že radnice měla i vlastní prostory, které využívala jako sklepení (JÁNSKÝ, 1988). Tak kde jen je ten zakopaný pes...

Foto autora č.19
Budova zjevně bývalého
obecního pivovaru

5.19 Chvalešovice

Chvalešovice, nacházející se nedaleko Dřítně, kterou jsou i součástí, mezi lety 1616 – 1628, hostili panský pivovar. V obci se naskytuje tvrz, při níž byl zřejmě postaven i pivovar s příslušnými prostory, jako byla spilka, sklep nebo sladovní humno s hvozdem.

Ve průběhu 14. století, se stalo z Chvalešovic panství a vystříдалo se na nich několik vlastníků. Takový významný jedinec byl až Zikmund Malovec z Malovic, který nechal místní tvrz postavit. Tehdy, a vlastně až dodnes, disponuje 3 čelními štíty, které jsou sice v rozporuplném stavu, ale pořád stojí. Je jasné, že takto rozsáhlá tvrz, nemohla být využívána pro pouhé ubytování, což hraje do karet teorii s umístěním pivovaru přímo ve tvrzi.

Foto autora č.20
Pohled z chodníku na nevyužívanou tvrz, kde se zřejmě nacházel pivovar

Při koupi statku, roku 1616, Václavem Malovcem, byl uveden v kupní smlouvě i pivovar, takže je jasné, že zde podnik na výrobu piva byl i dříve, ale to už zřejmě polkla historie. Po pobělohorských konfiskacích, zdejší sídlo zabral don Baltazar de Marradas, který zkoncentroval sousední statky do jednoho, se sídlem správy na Hluboké, a roku 1628, už byly čteny poslední zprávy o přítomnosti pivovaru (HEBER, 2008).

Dnes slouží objekt spíše jako rekreační atrakce než pro hospodářské účely.

5.20 Jílovice

Jílovice se rozléhají na Třeboňské pánvi, nedaleko Borovan u Českých Budějovic a spolu s ním, také nově vzniklý minipivovar.

Pivovar byl založen v Jílovicích roku 2015, kdy se sem dnešní majitel minipivovaru, přestěhoval z hlavního města Prahy a zřídil v bývalé stáji rodinný podnik. Tyto prostory obývá varna, a také slouží jako využití ležáckého sklepení. Vodou zásobený pivovar je přímo z Novohradského podhůří a samotná výroba piva je založena na užívání tradičních českých surovin.

Obrázek z Google č.7
Pohled na pivovar s altánkem

V Jílovicích se točí nefiltrované ležáky, od 11° - 13°, jak světlé, tak i tmavé. Příležitostně se zde čepují i místní speciály, např. polotmavý nefiltrovaný speciál s karamelovou příchutí. Součástí pivovaru je i Jezdecký klub Pivovar Jílovice, kde se může každý povozit na koni.

5.21 Keblany

Asi 2 km od Slavče, leží malá vesnička se jménem Keblany, která je součástí již zmiňované obce.

Keblany držely status krumlovského panství, ale postupem do 14. století, se ke zdejšímu majetku přihlásili vladykové Filip, a pak i jeho syn, Bohuslav z Keblan. Od jejich dob, roku 1414, je uváděn Petr z rodu rytířů z Hvozdna, kteří zde pobývali až do 17. století a založili i místní tvrz s pivovarem, který byl funkčně aktivní v letech 1585. Pivovar disponoval, aspoň co je známo, hospodářským dvorem po boku s vlastní chmelnicí. Přívod vody si bral z návrší cesty ze Slavče, který se roztékal do všech keblanských kašen a končil až na hospodářském statku s pivovarem (TRÍSKA, 1986).

Od 18. století, se po několikaleté vládě Schwarzenberků, k vlastnictví opět dostává krumlovské panství, ale to už o pivovaru nejsou dochované žádné zprávy, proto je toto století považováno i za jeho definitivní zánik.

Dnes je objekt zrekonstruován a využíván jako objekt k bydlení, možná spíše k rekreaci, důležité podotknout, že charakter, který statek měl v minulosti, už je dávno pasé. Přítomnost hospodářského dvora už také pohltila minulost, když nynější majitelé, na jeho místě, vystavěli další stavbu, užívanou k obydlí.

5.22 Koloděje nad Lužnicí

Koloděje, dříve také Kaladý nebo Kaladěje, se nachází na hranici okresu Českých Budějovic, severně od Týna nad Vltavou. Kdysi tu postával také pivovar a nebyl to žádný nazdárek, avšak budova, kde se vařovalo, už dnes bohužel nestojí, a pozbývá zde akorát přilehlý zámek, vybudovaný asi 6 metrů od dříve, zde stojícího, pivovaru.

První zmínka o obci pochází roku 1295, kdy jsou uváděny zprávy o krčmě, která tu dávno provozovala.

Koloděje vlastnily status arcibiskupský, tedy až do 15. století, kdy Konrád z Vechty zastavil oblast Týna nad Vltavou, a o více než jedno století, připadlo k panství, se správou v blízké Březnici.

K roku 1727, jsou dochovány zprávy o dovážkách piva z Koloděj, do blízkého Týna nad Vltavou, a tak se dá alespoň toto století považovat za období vzniku pivovaru.

Toho samého století byla tvrz, která zde byla původně vybudována, přestavěna na zámek s kaplí sv. Anny a pivovar měl, již také tou dobou, rozdílnou polohu od té předešlé, když se přestěhoval ke zrekonstruovanému panskému sídlu. V onom období se věří, že pivovar ročně vystavoval kolem 450hl piva (HEBER, 2008).

Postupem do 19. století, konkrétně roku 1868, se nechal vystavět nový, koncipovaný, pivovarský podnik, jímž investorem byl dodnes nezapomenutelný

Foto autora č.21
Pohled na budovu, zřejmě ubikaci hostů, přilehlého zámku; od levého kraje snímku se rozléhal dřívější pivovar

Eugen Vratislav z Mitrovic a Schönfeldu, po kterém je až do současnosti pojmenován i zámek v místním areálu. Po dostavbě pivovaru byla výsledná roční výstava piva na hranici 2 000hl, což byl více než pětinasobek původního výstavu. Svůj maximální výstav, však pivovar překonal v letech 1894 – 1895, kdy vystavil 2 016hl piva. Tolik už ale nikdy podnik nevyrobil a mezi lety 1903 – 1904 už vystavil pouhých 1 280hl, což také bylo číslo, které setrvalo až do roku 1909, kdy se počítá se zřejmým zánikem pivovaru.

Jako příčina zániku se udává, jako jedna z předních teorií, smrt zdejšího majitele Eugena Vratislava. Po jeho skonu se podnik dostával do čím dál tím větších dluhů a ztrácel svou hodnotu. Další teorií se naskýtá vzrůst konkurence a na druhé straně, vlastní pokles konkurenceschopnosti. V této oblasti se distribuovalo pivo schwarzenberské, českobudějovické, vltavotýnské, a ani v Táboře s Bechyní rozhodně nezháleli. Je dosti možné, že kvalita piva už nedosahovala takových hodnot, jako tomu bylo dříve.

Vnitřní prostory pivovaru vyplňovala strojovna s kotelnou a přílehlou varnou, v níž se nacházela garnitura s mladinovým kotlem se rmutovacím kotlem a kádí pro potřeby scezovací a vystírací. Na varnu byla připojena ještě spilka s chladícím štokem (SOUKUPOVÁ, 2004).

Dnes areál, s již nedochovaným pivovarem, se může pyšnit zrekonstruovaným zámekem, kde se konají akce, jako jsou svatby nebo šermířská vystoupení a přílehlou budovou, která zřejmě slouží k ubytování hostů zdejšího zámku.

5.23 Komařice

Jihovýchodně od Českých Budějovic, na říčce Stropnici, se nachází obec Komařice. Jako první se zde usadil vladyka Beneš, roku 1346, avšak o nějakém pivovarnickém zařízení, po další 2 století, nebylo ani stopy. V 16. století, kdy Komařice převzal Ctibor Dráčovský, byl statek už celkem velkým panským sídlem, aby se tu mohl vyskytovat pivovar. Ještě v tomto století byla i postavena tvrz, později přestavěna na zámek, konkrétně roku 1566. O 5 let dříve, už ale byl pivovar zmiňován v počátečních plánech výstavby zámku, o čemž se dá, na vlastní oči v Komařicích, přesvědčit i dodnes.

Zámek s pivovarem byl celkem dvakrát opravován, a to kvůli úderu blesku v letech 1598 a 1621. To už ale nebylo za dob tehdejšího vlastníka Ctibora Kořenského, kterému došly finanční prostředky na opravu celého objektu, tudíž ho byl nucen prodat klášteru ve Vyšším Brodu. Tamní Opat, Gangolf Scheitinger, se pivovaru ujal a dobrých 300 let se v Komařicích zdárně dařilo vařit pivo, které dosahovalo ročních hodnot až ke 370 hl piva. Pivovar v Komařicích byl později spojen s tím v Habří u Křemže a dohromady vystavovaly 700 hl piva ročně (TRÍSKA, 1986).

Foto autora č.22
Pohled na zámek, s pivovarem v pozadí

Od roku 1870, se ale situace kolem pivovaru v Komařicích začíná zhoršovat, když dochází ke koncentraci malých pivovarů do větších. Nepomáhala tomu ani správa kláštera ve Vyšším Brodu, která nově modernizovala vlastní pivovar „doma“, z čehož vyplývalo, že na komařický podnik již nezbyly žádné peníze, stejně tak na ten v Habří.

Po roce 1870, byl pivovar schopen vydat rekordních 2 500hl piva, avšak ani to nestačilo na zachování existence várečného podniku. Konkurence ke všemu začínala posilňovat, čímž se jen utvrzoval nevyhnutelný osud, který nakonec nastal roku 1880, kdy je pivovar oficiálně považován za zaniklý (KOVÁŘ, 2008).

Do poloviny 80. let 20. století, sloužil objekt jako úložný prostor zemědělských potřeb, od té doby se v něm dokonce i bydlelo a kus spodní části tvořil hostinec s kuželníkem na druhé straně silnice. Postupem do současnosti už zámek s přilehlým pivovarem chátrá, a je v rukou restituentů.

5.24 Koroseky

Směrem na Křemži, jihozápad od Českých Budějovic, se nachází malá vesnice jménem Koroseky. Je součástí vedlejší obce Vrábče, a i v takto drobné vsi se jednou vařilo pivo. Už v sousedních sídlech jako bylo Habří, Černý Dub nebo Chlumeček se nacházely pivovary v činnosti, avšak každý z nich dohnaly okolnosti k zániku. Jedním z důvodů bylo milové právo, na které bylo striktně přihlíženo a jen málokdy prošlo bez povšimnutí.

Foto autora č.23
Jižní část areálu, ve kterém byl dříve pivovar

První zprávy o Korosekách se píší roku 1365, kdy sloužili jako statek Chlumu u Křemže, kde sídlili vladycké rody Smilů z Křemže, Chlumských a Dubeckých z Chlumu. Až v 16. století, jistý pan Přibík, Koroseky „osvobodil“ a vzal si ho do svého vlastnictví. Téhož století, přesněji roku 1566, se odhaduje vznik korosecké tvrze a v roce 1594 se přímo dokládá i přítomnost pivovaru. Jenže ukončení provozu místních prostorů na sebe nenechalo dlouho čekat a pokud se neví jistě, zda panský pivovar zanikl roku 1623, s jistotou zanikl roku 1636, po získání podniku Eggenberky (ÚLOVEC, 2001).

5.25 Ledenice

Ledenice se nacházejí nedaleko Borovan u Českých Budějovic a do konce 19. století tu byl v činnosti aktivní pivovar.

První zmínka o Ledenické vsi se naskýtá roku 1278 jako majetek Jakuba Ledenicera, který zde působil tehdy jako zástupce pánů z Rožmberka, po kterém byla i ves posléze pojmenována. Roku 1563, vydal Vilém z Rožmberka rozhodnutí, podle kterého mohli měšťané vařit ječná i pšeničná piva, avšak pouze ve svém vlastnictví. To mělo ale jeden háček, a to sice, že měšťané mohli vařit pouze v období zimy, což se změnilo po příchodu Petra Voka, který roku 1596 rozšířil právo na celý rok. Po vládě Rožmberků přebral moc v Ledenicích rod Švamberků, kteří pivovaru rozhodně neudělali dobré jméno. Šlechtický rod, ihned po převzetí, zakázal vařit bílé pivo,

údajně pro „potřeby panství“, což se jim vymklo z rukou po věhlasné bitvě na Bílé Hoře a jejich majetek byl zkonfiskován. Tím připadl do vlastnictví, roku 1660, Schwarzenberkům (JÁKL, 2010).

Před 30. lety 17. století, vařila obec bez jednotného pivovaru, a tak se vařilo dům od domu. V této době se uskutečňovala výroba piva jak pšeničného, tak ječného.

O něco později se nechala postavit obecní radnice s pivovarem v zadním traktu, a jak je známo, mezi lety 1710 – 1712, činila výstava piva 270hl za rok, hlouběji do poloviny toho samého století, byl pivovar schopen vystavit 350hl. Roku 1849 se podnik dočkal předělání a výkon se tím značně navýšil. Po úpravách roční výstavy činily až 1 500hl ročně, což bylo také maximum (pivovary.info).

Foto autora č.24
Pohled na obecní úřad, v jehož sklepních
prostorách se vařilo pivo

Po zrušení propinačního práva se začala pomalu zvedat konkurence, která pocházela především z Českých Budějovic a Třeboně, čímž ledenický pivovar, se zaostalou ruční výrobou, tak spěl k neúprosnému konci, ke kterému došlo v roce 1880. Prostory místního pivovárku později sloužily jako sklad piva pro měšťanský pivovar z Českých Budějovic, které později využíval jejich sok, Český akciový pivovar, dnes známý jako Budějovický Budvar.

Podnik si prošel mnoha přestavbami. Po první světové válce se prostory využívaly jako sokolovna, po ní kino, divadelní sál, kempelička a až dodnes zde stojí obecní úřad. Pivovar byl upraven, ačkoliv už nikdy naplno nevyužit.

5.26 Lišov

Severovýchodně od Českých Budějovic se nachází tzv. město nábytku, Lišov. Město, kde v minulosti byla pivovarnická činnost záležitostí číslo jedna, je už ovšem pasé a podnikatelský trend zde vystřídal nábytkářství.

Poprvé o Lišově kolují zprávy z roku 1334, kdy zde sídlil budějovický konšel Oldřich, latinsky také Ulricus de Lysschaw. Je ale jisté, že dřívější ves byla určitě letitější, jelikož měla vliv na vznik Českých Budějovic.

O 2 staletí později, roku 1535, byl založen objekt s přistavěným panským pivovarem, tou dobou jistým vlastněným Ondřejem Ungnadem ze Suneku. To se ale měšťanům nelíbilo, jelikož zakázal právozářníkům vařit pivo, aby odstranil přebytečnou konkurenci a od té doby se vedl protest za protestem. Pravomoci se jim dostalo až roku 1598, kdy tehdejší pán Lišova, Jáchym Ondřej z Hradce, přenechal lišovským, Ungnadem jak vlastněný, tak vybudovaný pivovar, a dal jim dokonce právo odbývat pivo mimo Lišov, avšak v rámci panství (JÁKL, 2010).

Foto autora č.25
Pohled na čelní stranu bývalého pivovaru, dnešní tělocvičnu

Po začátku třicetileté války, byl pivovarský podnik, dá se říci, v suchu, ale roku 1630 ho potkalo nelítostné vypálení.

Ve vlastnictví se střídalo mnoho panovníků, mezi které patřil rod Schwarzenberků, konkrétně roku 1661, kteří připojili Lišov ke Hluboké na Vltavou. Stav, co přetrval dlouhou řádku let a výrazně ovlivnil pivovarské dění v obci.

Na začátku 18. století vystavoval obecní pivovar více než 900 hl piva ročně, což bylo působivé, ale ne zcela konkurenceschopné vůči Třeboni a Lomnici nad Lužnicí, které produkovali až trojnásobek. Postupem do poloviny 18. století, lišovský pivovar, spolu s tím na Hluboké, vystavoval kolem 5 500hl ročně, přičemž samotný obecní, byl schopen vydat pouhých 770hl. O století na to, se však obecní podnik činil, když vystavoval 1 700hl ročně (JUŘÍK, 2008).

Všechno dobré jednou končí, a to se týká i pivovaru v Lišově. Vybavení bylo, i přes značně zvýšený výstav, zastaralé v situaci, kdy obec nebyla příliš dobře finančně zajištěna a neschopna provést potřebné investice. Pivovar přestával být soběstačný a rok od roku byl výstav piva menší.

Od roku 1880, bylo horké sedadlo na pozici sládka, kterých se tu až do roku zániku pivovaru, 1898, vystříдалo celkem 4, když ani jeden z nich nebyl schopen vytáhnout na břeh potápějící se loď. Snad jako znak milosrdenství si pronajali prostory ještě třeboňští pro sklad svého piva, ale hned na to se o ní přihlásila místní jednota Sokol, která přestavěla pivovar na tělocvičnu. Ta se zde nachází dodnes.

5.27 Němčice u Purkarce

Nedaleko Líšnice u Hluboké nad Vltavou, se směrem na severovýchod, nachází samostatný hospodářský dvůr v osadě, Němčici u Purkarce.

Počátek osady se datuje v 15. století, při vlastnictví zemana Blahy. O pivovaru se prameny zmiňují kolem roku 1541, kdy zde byla vystavěna tvrz, stáří určitě letitějšího.

Pivovar, spolu s osadou nebyl nijak význačný, i co se týče historického vývoje a v podstatě bez povšimnutí, roku 1706, zaniká, a je připojen ke Schwarzenberskému panství, kteří jej připojili k blízkému Bzí u Dolního Bukovska.

Foto autora č.26

Pohled na hospodářský dvůr s přeživším komínem pivovaru

5.28 Neznašov

Na soutoku Lužnice a Vltavy leží směrem na západ, od Týna nad Vltavou, ves Neznašov.

První zmínka je doložena z 15. století, kdy měl ves ve vlastnictví vladyka Petr Kořenský z Terešova, který tu započal rodovou větev. Kořenští zde vystavěli tvrz, údajně spolu s pivovarem, kde vařivali ročně téměř 600hl piva. Pod vsí byl také vybudován mlýn, ve kterém se mlely slady pro vyrábění pivo a to se následně spotřebovávalo v hostinci „U šlajsny“. Název je odvozen od jezu s propustí, u které se hostinec vyskytoval.

Foto autora č.27

Pohled na bývalý pivovar, dnes rodinný dům

Po polovině 18. století se dostal Neznašov do vlastnictví Karla Bedřicha Schütze, za jehož působení se pivovar dostal do dluhů a musel jít do dražby. Pivovaru se nakonec ujal jistý Prosper Berchtold z Uheřic, jehož potomci zde hospodařili až do roku 1945, ale s pivovarem už neměli nic společného. V roce 1870, pivovar ještě vystavoval 1 000hl ročně, ale o 10 let později už zaniká (JÁNSKÝ, 1988). Dnes je možné vidět rodinný dům v Neznašově s čp. 2, v poměrně dobrém stavu.

5.29 Nové Hrady/ Údolí

Nové Hrady a Údolí se polohou rozléhají na jižní hranici Českobudějovicka se sousedním Rakouskem, v blízkosti kdysi pivovarně činné, Horní Stropnice. Je to oblast dávného království, avšak co se pivovarnictví týče, nacházely se zde celkem pivovary 3, počínaje obecním a končíc panským, který byl rozdělen na dvě části. Jednu v Údolí pod Novými Hrady a druhý v podhradí. Do dnes nevaří ani v jednom, ačkoli jejich budovy jsou neustále v provozu. I přes to, se ale na Nových Hradech nachází nově činný pivovar, který tu vznikl nedávno.

5.29.1 Hradní pivovar

O pivovaru se první zprávy objevily roku 1390, kdy spravoval hrad Rožmberk, Jan z Mladotic. Roku 1425 byl vypálen husity a tam samá historie se opakovala roku 1467. S postupně rozšiřujícím se panstvím, přibýváním vsí či malých měst, už se hradní výroba nestačila vyrovnávat očekáváním rožmberské správy. V 70. letech 16. století tomu ani výrazně nepomohla exploze střelného prachu, po které se rekonstrukce táhly, jako by se s hradním pivovarem už do budoucna nepočítalo. Po roce 1673, kdy na území přišel rod Buquoyů, byl pivovar přestaven na objekt k bydlení a od té doby, už nikdy pivo neuvařil. V současnosti slouží pouze ke školním účelům.

Foto autora č.28
Pohled z nádvoří hradu na bývalý pivovar

5.29.2 Obecní pivovar

Městský pivovar sahá do roku 1488, do dob Vladislava II. Jagellonského, kdy se na město vztahuje mnoho omezení a jedno z nich je i mílové právo. Tento rok, spolu s rokem 1555, kdy bylo měšťanům svoleno várečné právo, byl základním kamenem pro pivovarnictví na Novohradsku, svojí podstatou až do konce 1. světové války.

Jako takový, obecní pivovar vznikl roku 1553, který mohl vařit pšeničné i ječné pivo, avšak prodávat ho mohl pouze uvnitř města. Na to Novohradští moc nepřihlíželi, a tak jim Vilém z Rožmberka přistříhl hřebínek zrušením várečného práva, které opět obnovil až roku 1577. Nebylo to až tak z dobré vůle Viléma, jako ze strachu prodělku na prodeji.

Foto autora č.29
Pohled na boční stranu radnice, kde dříve býval pivovar

Hradní a panský pivovar nestíhal pivo vařit dostatečně rychle, v zájmu velké poptávky a tehdy nastal čas, kdy měl obecní pivovar přijít na scénu a začít prodávat do okolních vesnic, mimo Nové Hrady. Problém byl v tom, že velká část výtěžku obecního pivovaru, šla do pokladny tomu panskému v Údolí, a to se samozřejmě měšťanům nelíbilo. Od té doby se vedly mezi obcí a panstvím spory, kdo bude ve městě, a kdo ne. Odvod peněz z výtěžku městského pivovaru se zvyšoval a vyústil až v rebelii obecních várečníků, roku 1666, což nakonec donutilo správu, 3 roky na to, podepsat vzájemnou dohodu. Dá se říci, že obecní pivovar dosáhl svého, když dokázal produkovat až do dob svého zániku.

V začátcích 18. století, vystavoval pivovar 450hl piva ročně, což bylo zhruba pětkrát méně než ten v Údolí, a aby to nebylo příliš málo, o půl století později vystavil podnik hektolitřů pouhých 270 (KOBLASA, 1997). Ne zrovna dobrý výhled do budoucna.

Světě div se, každá mince má dvě strany, a i toto rčení mělo co k dočinění s obecním pivovarem. V 50. letech 19. století, výstav piva, díky rekonstrukcím, stoupl na 3 500hl ročně. Později, onoho století, byl znovu rekonstruován a roční čísla dosahovala až pěticiferných čísel, nad 12 000hl, a to byl také místní rekord. Tímto, v jeden čas, vydával více než konkurenční hraběcí v Údolí. Várky pak ale až neuvěřitelně poklesly, když pivovar vystavoval opět už známých 2 500 – 3 000hl piva ročně, a podnik byl tak jednou nohou v pivovarském hrobě. Nohama oběma tam byl až mezi lety 1921 – 1923, kdy byl provoz zastaven už nadobro.

Tehdejší pivovar se vyskytuje pod novohradskou radnicí, ve které se dříve šenkovalo pivo. Budova na ní navazující je zrekonstruovaná a slouží pro potřeby kovozpracovatelské, podniku Motor.

5.29.3 Panský pivovar

Jako alternativa hradního pivovaru, který už produkčně začínal kolísat na spodních příčkách pivního výstavu, byl vystavěn kousek od Údolí, panský, nebo také hraběcí pivovar. Ležel v Novohradské kotlině na říčce Stropnici, což bylo pro stvoření pivovaru na tomto místě ideální.

U vzniku pivovaru stál tehdy rožmberský regent, Jakub Krčín z Jelčan, roku 1592, kterého také, ve stejný čas, zemřel Vilém z Rožmberka, předposlední pán rožmberského rodu.

Foto autora č.30

Pohled na čelní stranu bývalého pivovaru a jeho nádvoří

Tento podnik byl svému okolí vladařem, dokud ho v 19.

století nepředběhl pivovar v Benešově nad Černou, nepočítaje ten v Třeboni.

K moci se na Hradech dostal rod Buquoyů, který nechal panský pivovar ve 20. letech 19. století, rozšířit, a díky tomu vydával ročně až 2 700hl piva. V letech 50. stejného letopočtu, jsou již vidět známky jisté únavy, když roční výstav, spolu s Kaplicí, kterou Buquoyové také vlastnili, činil 3 500hl. Pivovar tak stagnoval (JUŘÍK, 2008).

Na to ale šlechtický rod hodlal reagovat, a začal s rekonstrukcí a přestavbou. Přibyl prostor s varnou, chladičí štok, a nakonec i nové spilky s lednicemi. Na místě prvotního pivovaru se nechala zřídit sladovna s přízemním humnem a dvoulískovým hvozdem. Všechny tyto nové prvky měly svou zásluhu na výsledném ročním výstavu, který nakonec dosahoval pozoruhodných 11 000hl (KOBLASA, 1997). Nebyla to ale jediná přestavba. Pivovar čekala rekonstrukce ještě jedna, roku 1891, za tehdejšího majitele Karla Buquoye, a to hlavně v podobě přechodu z ruční výroby na strojní, což mělo výrazně urychlit proces výroby, ale zase takový skok dopředu to nebyl. Roky na to, pivovar produkoval pravidelně přes 12 000hl, a v roce 1899, dokonce 12 400. Bohužel, to bylo číslo, které už nikdy nebylo „převařeno“, a tak to s pivovarem už šlo jen a jen z kopce.

Osoby na pozici sládka se měnily jedna za druhým, ale bez efektu. Pivovar začal na začátku 20. století vařivat už jen v devítitisícových hodnotách. Nejhorší ale

teprve přišlo. V období 1. světové války, výstav piva klesl na své nejnižší dno, úplný opak nejvyšší hodnoty, co pivovar kdy vystavil, a to 151hl ročně. Sečtené dny hraběcího podniku si dokázal spočítat každý laik, avšak po příchodu sládka, Jana Zemana, ještě vysvitla naděje s ročním výstavem 4 523hl. Byl to ale spíše jeden krok vpřed, dva kroky vzad a roku 1927, pivovar zaniká.

Později se zdejší prostory užívaly jako skladný prostor zemědělských potřeb, nyní je majetkem rodiny vlastníků třeboňského Regentu. Jaká to náhoda. V současném využití slouží k prodeji nápojů a skladu piva, tak snad se k jeho výrobě také jednou vrátí.

5.29.4 Zevlův mlýn u Nových Hradů

Na úkor všech zaniklých pivovarů v Údolí a na Nových Hradech se v současnosti vyskytuje nedaleko, již zmiňovaných Nových Hradů, minipivovar Zevlův Mlýn.

Pivovar zasel semeno, které vzklíčilo roku 2018, jistým nápadem, majitele Davida Loukotka, vynahradiť údolním, a také novohradským, stará nezažitá léta, kdysi plně aktivních pivovarů a zároveň dát najevo, že i dnes se dá vařit stejně kvalitní, ba i lepší zlatavý mok než v minulosti.

Obrázek z Google č.8
Pohled na nádvoří pivovárku a pivovar samotný

Pivo se vyrábí z kvalitních český surovin, ale i těch zahraničních. Přece jen do sousedního Rakouska je to coby kamenem dohodil, odkud putuje částečný zdroj zahraničních přísad. Potřebná voda se čerpá z místních Novohradských hor.

Čepují se piva především nefiltrovaná a nepasterizovaná, mezi které patří světlé ležáky, vařené plzeňským způsobem, což znamená metodou spodního kvašení, a v nabídce jsou i sezónní speciály.

5.30 Olešnice u Trhových Svinů

V několikakilometrové blízkosti Trhových Svinů na Novohradsku, se nachází Olešnice s kdysi činným pivovarem v kostele sv. Václava.

První zmínka o Olešnici pochází z roku 1186, kdy je obec předána, podle darovací listiny, klášteru v rakouském Zwettlu.

Až po 3 staletích je zpráva, že se zde nachází gotická tvrz, která tu před dnešním kostelem stála. O pár let nato byla tvrz přestavěna na zámek, kterého byl údajně dílem i panský pivovar s hospodářským dvorem. V té době zde sídlil rod Pouzarů, avšak jen do období třicetileté války. Pivovar, tak společně s rodem Pouzarů, roku 1623, zaniká (HEBER, 2008).

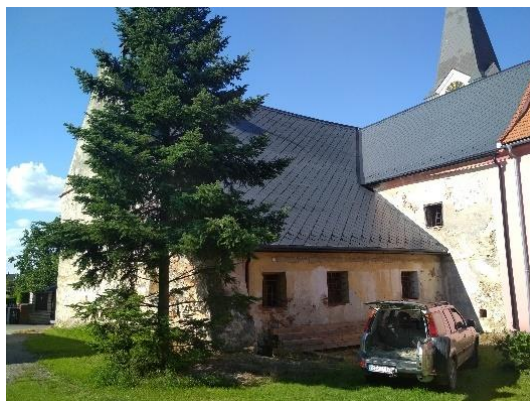

Foto autora č.31

Pohled na kostel sv. Václava, který dříve sloužil jako pivovar

Po 100 letech se na území vrátili českobudějovičtí a vlastnili Olešnici do 50. let 19. století, a pak ještě chvíli po 2. světové válce. Pokud byl v tomto období pivovar činný se už bohužel neví, avšak je to velmi málo pravděpodobné, už jen kvůli vysokým dluhům, které podnik musel splácet a svou roli hrála také značná nekonkurenceschopnost.

5.31 Ostrolovský Újezd

Poblíž místa narození, všudy známého husity, Jana Žižky z Trocnova, nedaleko Borovan, se nachází obec Ostrolovský Újezd, dobověji také Újezdec.

Poprvé se o obci doslýchá až v pozdním roce 1569, kdy majetek koupil rytíř Kryštof Kořenský z Terešova. Jmenovaný také nechal později vystavět tvrz s přilehlým pivovarem, věří se roku 1613, kdy se uváděla pravděpodobná funkčnost pivovaru. Panství Újezdce se skládalo už z několika sídel a asi 3 vesnic, a za těchto podmínek se dá předpokládat, že v oněch letech už doopravdy pivovar funkční byl. Jeho předpokládaná lokace byla buď přímo součástí tvrze nebo v podobě přistavěné sýpky (TŘÍSKA, 1986).

Roku 1692 koupilo Ostrolovský Újezd město České Budějovice, které zde hospodařilo až do 20. století. Za jejich doby se nechal pivovar zrekonstruovat, což podkládalo i vyšší výkonnost v ročních vyvařených výstavách. Podnik vydával dobrých 800hl piva za rok, což nebylo vůbec špatné, vzhledem na rajonovou konkurenci v Komařicích, Ledenicích či Borovanech. Určité hektolitry se spotřebovávaly, v přes silnici provozovaném, hostinci „Veselka“, ale ta vůbec největší spotřeba putovala až do královského města.

Foto autora č.32
Pohled na zrekonstruovaný bývalý
pivovar

V podstatě až do 18. století se pivovaru vsutku dařilo. Jeho pravidelné výstavy činily konzistentních 800hl za rok, avšak i tomu jednoho dne přišel konec. Od roku 1870 pivovar vystavoval už pouhých 600hl, ale rok co rok, hodnoty nepochybně klesaly. Bylo to zapříčiněno hlavně technologickou zastaralostí, kdy v průběhu let, za prostřídání mnoha sládků, se nic nového nestavělo a nerenovalo.

Když už pivovar přestal obci Českých Budějovic profitovat, na konci 19. století byl zrušen, stejně jako jeho sousedé v Komařicích a Borovanech.

5.32 Plavnice

Jihozápadně od Českých Budějovic, v katastrálním území Kamenného Újezdu, se nachází osada Plavnice, kde se dříve vyskytoval jeden z mnoha významných pivovarů v této oblasti.

Prvotní zprávy o osadě se naskýtají z roku 1528, kdy se bratři Mikuláš a Jiřík dohodli s Rožmberky na převedení majetku do jejich vlastnictví, což se také uskutečnilo, avšak 2 roky nato, Plavnici hned předal Jan z Rožmberka českokrumlovským klariskám (JURŮ, 2008). V té době se o pivovaru zatím nikdo nezmiňoval.

Po klášteře z Českého Krumlova přebrali majetek opět Rožmberkové, když roku 1563, pověřený Jakub Krčín z Jelčan, iniciuje výstavbu ovčína, ke které o rok později přistavil i pivovar. Původem vzniku pivovarského podniku v Plavnici byla

především existence pivovaru v blízkém Vidově, který Rožmberkové potřebovali eliminovat, jelikož příliš neprofitoval, a také vzbuzoval hněv budějovických právozářníků, kteří se domáhali mílového práva. Plavnice také nebyla úplně „nevinná“, avšak svojí vzdálenější polohou oproti Vidovu, se jí dostávalo o něco větší tolerance.

Roku 1579 se rozšířil a zrekonstruoval hospodářský dvůr pivovaru, stejně tak mlýn s rybníky.

O 6 let později se odehrály, uvnitř správy pivovaru, nemilé události, když se zjistilo, že tamní správce kradl z pivovarské pokladny, což samozřejmě neprošlo bez povšimnutí. Rožmberský regent proto řádně zakročil a téhož roku ho nechal popraviti, spolu s tehdejšími sládkem Bumbou, o dva týdny později, který v nešvaru byl zapojen stejně tak. Oba případy tak sloužily jako varování pro ostatní, kteří by se mínili vydat stejnou cestou a dá se konstatovat, že drsné pokárání zafungovalo (BŘEZAN, 1985).

Obrázek z Google č.10
Pohled z dále na dobový areál pivovaru
v letech činnosti

Je známo, že v roce 1602 byla Plavnice prodána do vlastnictví Rudolfa II., jejíž součástí byl jak pivovar, tak plavnický mlýn, který tvořil součást podniku, když se v něm mlel slad pro potřeby výroby piva.

O rok později pivovar hlásal 2 000hl ročního výstupu piva, což bylo doposud nejvíce. Tímto také pivovar získával určitou věhlasnost ve svém i širším okolí. Majetku se v roce 1622 ujali Eggenberkové, za kterých je znám, o necelé století dopředu, výstav 1 700hl, čímž se Plavnice řadila, s jistotou, mezi ty největší pivovary v okolí. Významnější už byly pouze v Českých Budějovicích a Českém Krumlově.

Po rodu Eggenbergů přichází do Plavnice Schwarzenberkové, kdy v letech 1719, jistý Adam František ze Schwarzenberku přebírá eggenberské zboží.

Pivovarnictví v Plavnici vskutku vzkvétalo, čemuž napomohlo rozšíření spolu s přestavbou pivovaru. Roli také hrála potřeba královského města zaplnit trh soudky piva, protože poptávka v Budějovicích byla tak velká, že město nestíhalo pivo ani

vařit, a proto také začalo prodávat plavnický produkt. Rokem 1873, podnik disponoval roční výstavou 5 811hl, mezi lety 1894 – 1895 překročil hranici, tehdy rekordních, 6 000hl, ale vůbec největšího čísla dosáhl v letech 1906 – 1907, když vyvařil 7 629hl piva za rok (LIKOVSKÝ, 2006).

Zdejší pivo muselo být proklatě chutné v pomínutí, že českobudějovické pivovary, tou dobou, vystavovaly ročně přes 200 000hl, a i přes takovou konkurenci si dokázaly udržet své místo na trhu.

Po příchodu 1. světové války byly zaznamenávány hodnoty však nižší, což bylo pochopitelné. Před vypuknutím, pivovar vystavil v letech 1912 - 1913 ještě dobrých 6 507hl, avšak mezi lety 1916 – 1917 již pouhých 650.

Zdálo se, že dny pivovaru byly sečteny, ale dobrých 8 let ještě dokázal oblastní rivaly svou přítomností potrápit, i když většina z nich už byla dávno zrušena.

Pivovar se po válce vcelku rychle vzpamatoval a výstavy dokonce rostly ve čtyřciferných hodnotách, když po vzniku Československa vyprodukoval 1 530hl a o tři roky později dokonce 2 939hl. Těmto číslům ale téměř zvonil umíráček, když se v pivovaru už postupně přestávalo vařit. Po roce 1924 byl čítaný výstav už pouze 600hl piva, což byl také poslední údaj těchto, jinak úctyhodných, historických numer. Výroba piva se ukončila v roce 1927, odkdy zde ještě chvíli působilo místní hospodářské družstvo, ale 2 roky nato, po pozemkových reformách, pivovar už zanikl definitivně (JÁKL, 2010).

Obrázek z Google č.11
Pohled na současný stav části pozůstalého
pivovaru

Dnešní stav pivovaru je stále k dohledání, avšak staré ruiny pozbytého pivovaru jsou, pro oko nadšeného milovníka těchto budov, spíše kudlou do srdce. Objekt je zarostlý trávou s kopřivami, čímž dosáhl stejného osudu jako pivovar ve Bzí u Dolního Bukovska. Co na to říct, snad jen... doplávalo se.

5.33 Rudolfov

Rudolfov, nebo dříve zvané Horky, se nachází v českobudějovické aglomeraci od statutárního města, směrem na severovýchod.

Rudolfov je poprvé doložen z roku 1385, kdy byl uváděn jako zeměpanské zboží královského města. Stáří Horek zasahovalo určitě hlouběji do historie, než kdy je původně udáváno. Té doby nebylo o pivovaru dosud ani stopy.

Když už ale informace o pivovaru kolovat začaly, bylo to kolem roku 1585, kdy se městu svolilo právo na zřízení mlýna s pivovarem a svojí vlastní sladovnou. Po uvedení do činného provozu se vařilo pivo pšeničné a ječné (KUČA, 1996).

Rudolfov byl v rozporu s pravidly mílového práva, avšak král Rudolf II. na něj ohledy příliš nebral, což se nelíbilo měšťanským právozářníkům, kteří si svou daň později na městě vybrali v průběhu třicetileté války.

Rudolfov byl černá ovce v davu, která byla jakýmsi vzorem pro spoustu podobných pivovarů, kterých se týkalo mílové právo. Často tak docházelo k umírňování tohoto zákona a zčásti i jeho znehodnocení.

Pivovar se ve své činnosti moc nepředvedl, když se blížil ke svému konci po začátku třicetileté války, kdy do města vtrhl se svým vojskem, hrabě Buquoy, čehož využili i českobudějovičtí a pěst na pěst si to šli s rudolfovskými vyřídit. Třicetiletá válka byla jedna věc, o tu druhou se postarali právě občané královského města, která byla zapříčiněna především provozováním zdejšího pivovaru, a kdo ví, jestli to nebyl důvod jediný. Město bylo kompletně vypáleno, zdevastováno a vyvražděno, z čehož se Rudolfov už nikdy kompletně nevzchopil. Po roce 1620 už město spadalo pod České Budějovice a od té doby se zde už neuvařila ani jedna várka zlatavého moku.

Dnes, bývalý objekt pivovaru, slouží k obytným účelům vlastníka, pana Jeremiáše.

Foto autora č.33
Pohled na bývalý pivovar, který dnes plní funkci
rodinného domu

5.34 Římov

Římov, dobověji také Hřímov, je obec, která leží na řece Malši, necelých 20km vzdálený, jihozápadně od Českých Budějovic.

Název obce je odvozený od místního vladyky Mikuláše ze Hřímova, který je v Římově uváděný poprvé v roce 1395. Od té doby stojí za zmínku až rod Kozáků z Hlavatce, kteří tu hospodařili dobrých 150 let. Za jejich působení byla postavena též tvrz, u které se nejspíše vyskytoval pivovar (TŘÍSKA, 1986).

V roce 1622 se tehdejší vlastníci Římova, Ojířové z Protivce, účastnili protihabsburského povstání, čímž Ojířové ostrouhali, jejich majetek jim byl zkonfiskován a roku 1626 upadl do rukou jezuitské koleje v Českém Krumlově. Toho letopočtu jsou už na světě zprávy i o římovském pivovaru.

Obec byla, a vlastně je dodnes, katolicky založenou, což napomohlo tehdejšímu pivovaru přilákat davy lidí nejen v zájmu pivovaru. V 18. století činil roční výstav piva 800hl až do poloviny téhož věku, což bylo rozhodně úctyhodné. O něco více dokázal pivovar vařit do roku 1873, s výstavem něco málo pod 1 000hl piva ročně, avšak o 7 let později, produkce prudce klesla, když římovské varny hlásily pouhých 592hl vystaveného piva, což byl také rok, kdy pivovar, z konkurenčních důvodů, oficiálně zanikl.

Po dobu činnosti se římovský pivovar příliš často neopravoval, a jak se postavil, tak vypadal po většinu svého času. Dnes jeho nádvoří zdobí malebný zámeček, který jej z čelní strany skrývá za svou dominancí.

Foto autora č.34
Pohled na zrekonstruovaný
zámek, ve kterém se kdysi
vařivalo pivo

5.35 Sedlec u Českých Budějovic

V severozápadním cípu Českobudějovicka, pod pivovarskými Dívčicemi, se nachází obec Sedlec s kdysi činným, malým pivovárkem.

O obci je první zmínka ve 14. století, za majitelů vladyků Sedleckých od Dubu, kteří zde vystavěli tvrz.

Po nich se u sedleckého vlastnictví obměnilo mnoho pánů, ale tím nejvýznamnějším byl Sebastián Kořenský z Terešova. Ten statek dostal jako dědictví po skonu svého otce Jiříka a mohutně ho rozšířil o vodní a orné plochy. Po roce 1550 už se dá s přítomností pivovaru počítat (JÁKL, 2010).

Sedlecký statek byl však po odchodu Šebestiána prodán Rožmberkům, kteří ho spojili s nedalekými Libějovicemi. Ti totiž měli vlastní, a plány s provozem sedleckého pivovaru se roku 1563 rozplynuly. Pivovar nejspíše stál na místě dnešního hřbitova.

Foto autora č.35
Náhled na hřbitov, kde zřejmě dříve stála tvrz s pivovarem

5.36 Sedlo/Stradov

V úpatí Todeňské hory, poblíž města Trhové Sviny, se nachází dvě vesničky, kterých historie se natolik propojuje, že by se daly sloučit v samostatnou obecní jednotku a pojmenovat jednotným názvem.

Ve 13. století se jako první v Sedle usadil vladyka Vícek ze Sedla, čímž počíná historické prameny. Další zpráva pochází až z roku 1555, kdy už se ví i o vystavěné renesanční tvrzi s pivovarem. Ta to však měla za pár a hned roku 1623, spolu s pivovarem, zanikla. Obnova už se nikdy nekonala, a Sedlo tak bylo roku 1667 součástí kláštera z Vyššího Brodu, stejně jako statek v Komařicích (ÚLOVEC, 2001).

Foto autora č.36
Budova vystavěná v 19. století, na místě bývalého pivovaru

Když padne slovo o Stradově, prvotní řádky byly sepsané v roce 1368. Později, v 15. století, se zde usadili Drohovcové z Pláně, kteří zde vybudovali tvrz, které přiléhal jednoho dne i pivovar. Ten už byl ale postaven za působení Jindřicha Ojíře z Protivce, který spolčil svá panství, a to římovské, se stradovským. Po roce 1623 se majetku ujali českokrumlovští jezuité, kteří ho ale ze vzdálenostních důvodů, zase rychle přenechali.

Pivovar nebyl nijak zvláště významný, dochovanou historií také nijak nepotěší, a zřejmě roku 1673 zaniká. Z linky Sedlo – Stradov – Komařice vydržel nejdéle ten komařický, ale i tomu došlo konce.

Bývalý pivovarský malopodnik ve Stradově bohužel není k dohledání, a tak se může jen hádat, kde byly zapuštěny jeho prapůvodní kořeny, což se dá považovat, vzhledem k ne příliš zajímavé historii vesnice, za vcelku vzrušující.

5.37 Suchá

Nedaleko Pištína na severozápad od Českých Budějovic, se nachází skromná vesnička dřívějšího šlechtického německého rodu, Robmhápů ze Suché.

Stáří vsi se začalo odpočítávat v roce 1332, kdy byl u moci Jan Lucemburský. Zmínka o pivovaru se dlouho nejevila dohledatelnou, až pak v roce 1614, při převádění majetku na Elišku Šicovou, kdy už je uváděn pivovar v provozu.

Bohužel, příchod třicetileté války byl na spadnutí a roku 1618 tím Suchou poznamenal v podobě vypálené vsi, společně s tvrzí, pivovarem i přilehlým hospodářským dvorem.

Dodnes jsou k dohledání pouze venkovní prostory bývalého dvora, tvrze s pivovarem však nikoliv.

5.38 Trhové Sviny

Trhové Sviny leží v zátiší Slepíčních a Novohradských hor, asi 30 minut od Českých Budějovic směrem na jihozápad. Přívlastek „trhové“ dostaly původní Sviny v rámci své minulosti, kdy tehdejší osada pořádala vyhlášené dobytčí jarmarky, podle kterých nakonec konečný název pozdějšího města dostala.

Poprvé se listy o Svinech zmiňují v letech 1263 – 1268, kdy zde působil pán, jménem Ojř. Po něm se na místě usadili Rožmberkové, kteří spojili Sviny s panstvím na Nových Hradech a z osady se stalo malé městečko. Později město postupně ztrácelo podstatu a stala se z něj

pouhá trhová ves. Je známo, že za těchto dob existovaly ve Svinech

dokonce 2 pivovary. Kromě obecního taktéž panský, ale informací o něm pomálu.

Foto autora č.37
Radnice, ve které se vařilo pivo

Už od roku 1379 se zde vařilo pivo, ačkoli po nájездеch Jana Žižky z Trocnova, v roce 1420, bylo veškerému pivovarnictví konec. Alespoň co se desítek let týče. Chut' do výroby piva měšťanům dodal o půl století později, král Vladislav Jagellonský, když svinenským udělil mílové právo, čehož také občané vsi využili.

Právo neprávo, našly se skulinky, které zkrátka nešlo přehlédnout, a nakonec jich bylo tolik, že celý význam mílového práva začal postrádat smysl, když v okolí Svinů, do 10km, vařilo pivo hned několik pivovarů jako byl Žumberk, Olešnice, Borovany nebo Čížkrajice. Rozdíl je v tom, že v těch pivovarech, které zanikly, vydržel ten v Trhových Svinech nejdéle a určitě se dnes najdou pamětníci, i když už jen poskromnu, kteří si vzpomenou na činnost jejich obecního pivovarského podniku z konce 1. světové války.

Traduje se, že se ve městě vařovalo pivo pro novohradské panství, ale i pro obec. Už není však tolik jasné, jestli byly pro tento počín pivovary zřízené 2, nebo se vařilo dvojí pivo pod jednou střechou. Panský pivovar skutečně existoval, bohužel nejsou dochované bližší informace k jeho vzniku či ročního výstavu piva. Co už je ale jistotou, že roku 1613 se hovoří o zániku panského pivovaru v Trhových Svinech.

Místnímu dvojpivovarnictví byl dán nadobro útrus, a dál se vedou řádky pouze v souvislosti s pivovarem obecním, o kterém se historické prameny rozvádějí už přece jen více.

Po stoleté odmlce, kdy o městském pivovaru nepadlo ani slovo, se opět doslýchá 18. století, kdy už je zmíněna roční výstava piva s 520hl. Trhosvinenský pivovar byl jedním z těch středně velkých ve svém okolí, jehož význačnost byla za pivovary na Nových Hradech, v Borovanech či Ostrolovském Újezdu (LIKOVSKÝ, 2005).

Po tomto období následovala další stoletá mezera informací o pivovaru, které se naskytly až v roce 1841, kdy došlo k rekonstrukci podniku. Od roku 1870 se do vlastnictví dostal arcibiskupský Bedřich ze Schwarzenberka, který ale po 15 letech umírá a pivovar spadá zpět do rukou obce. Za kardinálovo doby se vystavilo maximálních 2 300hl piva ročně, což bylo doposud nejvíce.

Obec pak pivovar provozovala ve formě pronájmu a vařila pouze tisícihektolitrové várky. Produkce se začala o něco zvyšovat až po roce 1909, když se o výrobu piva staral sládek Bohuslav Nitsche a pivovar začal vystavovat až 2 742hl ročně, bohužel jen po dobu 2 let, kdy Nitsche pozici sládky opustil a Svině byly na rozhledu po dalším sládkovi (JÁKL, 2010).

K roku 1915 byl pivovar provozně nečinný a byla mu dopřána malá rekonstrukce, což ale nemělo příliš vliv na množství vyprodukovaného piva, když výstav, do výše zmíněného roku, ještě činil 1 590hl.

Po 5 letech se na pozici sládky dostal Jan Zeman, který dokázal roztočit zaseknuté mlýnské kolo a úvodními 818hl svařeného piva postavil pivovar opět na nohy. Avšak ne na dlouho. Konkurence sílila a trhosvinenský podnik, stále se zastaralou ruční výrobou, ještě mezi lety 1923 – 1924 vyvařil 3 036hl, což se považuje také za maximum. Jako oficiální datum zániku se uvádí rok 1929, kdy už se o pivovaru nepíše žádné zprávy.

Tam kde se pivovar nacházel, stojí dnes trhosvinenská radnice, která je kompletně podsklepená, a to je také to jediné, co zbylo z tehdejšího obecního pivovaru.

5.39 Týn nad Vltavou

Týn, na soutoku řeky Vltavy a Lužnice, zastupuje hlavní město Vltavotýnska, s dřívějším významem správního střediska, kde se nacházely původně 2 pivovarské podniky, a to obecní a panský (arcibiskupský). Druhý jmenovaný zanikl v době, kdy pivovar vlastnilo Knížecí arcibiskupství pražské, jinak po celou dobu aktivní činnosti patřil většinu času pánům ze Soutic.

První důvěryhodná zmínka o „Teyně“ pochází z roku 1229, dochovanými zprávami o dřevěném mostu, který spojoval břehy Vltavy. O něco později se v tehdejší osadě nechal postavit kostel sv. Kryštofa po prvním kostele sv. Kateřiny, asi z poloviny 11. století. Tím byla osada charakterizována na trhovou farní ves.

Pro vývoj pivovarnictví v Týně byl klíčový rok 1461, kdy vesnici převzali Čábeličtí ze Soutic, kteří zde hospodařili téměř 200 let a za jejich doby tu vznikl pivovar panský, možná i městský, ale o tom informací poskromnu.

5.39.1 Obecní Pivovar

Jak bylo zmíněno výše, datum přesného vzniku obecního pivovaru je otázkou za milion, co je ale jisté, že podnik města nebyl první, ve kterém se vařilo pivo. Měšťané disponovali právem várečným, a je jasné, že zdejší domy produkovaly alkoholický nápoj ještě dříve, nežnámo však kde. Po tom, co soukromé právovárečné domy zanikly, zbyl už jenom 1, a to ten obecní, údajně v městské radnici při zadním traktu budovy.

V roce 1564 došlo, už v malém městečku, k ničivému požáru, který zasáhl téměř půlku Týna a s ním i radniční zřízení. Škody byly velké, avšak město si s nimi dokázalo v cukuletu poradit. Právě při opravách radnice se tento datum také považuje za vznik městského pivovaru, který se pravděpodobně vybuďoval spolu s rekonstrukcí radnice.

Foto autora č.38
Novodobá sokolovna, dřívější radnice, ve které stával obecní pivovar

Postupem do 17. století se začaly dít věci. V roce 1601 odstoupili Čábeličtí z pozice zástavních držitelů a Týn se stává majetkem královské komory. V důsledku toho se v městském pivovaru na čas přestalo vařit a výroba se přesunula do již vzniklého panského pivovaru, který byl fyzicky větší a výkonnější. Město povýšilo na přívlastek královské a pohledem vpřed se Týnu blýskalo na dobré časy. To by ovšem nesmělo přijít období třicetileté války, které bylo pro královské město zdrcujícím.

Město bylo vypáleno a roku 1620 bylo navraceno pražskému arcibiskupství. Co se týče obecního pivovaru, vařilo se stále v tom vrchnostenském, pokud v jiných historických pramenech není zmínka o znovunavrácení do místa radnice. Tyto informace jsou čistě pravděpodobné a fakticky nepodložené. Pražské arcibiskupství neustále lpělo na uzavření obecního pivovaru, čehož také dosáhlo, roku 1727. Jsou však teorie, že vařit se přestalo už o něco dříve, a to roku 1721. Opět ale jen a jen teorie, které může málokdo potvrdit (SUDOVA, 2007).

Ve dnešní podobě se na místě bývalého pivovaru zřídila sokolovna, která slouží jako kulturní dům Týna nad Vltavou.

5.39.2 Panský (arcibiskupský) pivovar

Panský pivovar se vyskytoval na hospodářském dvoře u bývalého hradu, po kterém dnes zbyl jen pouhopouhý kamenný most. Tato zmínka pochází ze 16. století, které se považuje za vznik arcibiskupského pivovaru, avšak je dosti pravděpodobné, že pivovar byl založen ještě o něco dříve. Roku 1560, Jan Čábelický nechal zrenovovat opotřebovaný hrad a je možné, že právě tehdy se nechal vybudovat i zmíněný pivovar (LIKOVSKÝ, 2006). Kdo ví, odpoví...

Foto autora č.39

Pohled na pivovar s varnou po pravé straně snímku, focený ještě v nečinnosti

Rok po začátku 17. století už je potvrzena existence pivovaru v jisté tržové smlouvě, kde padla zmínka o týnském zámku, pivovaru, sladovně, spilce, a také chmelnici. Dostatečný důkaz toho, že pivovar už musel být starší.

Postupem do období bělohorského, utrhla obec těžkou ránu v podobě válečného střetnutí českých stavů s císařstvím, což se týkalo i hradu s přilehlým pivovarem. Po skončení válek se Týna ujalo arcibiskupství pražské, stejně jako tomu bylo jednou v minulosti a po druhé polovině 17. století se pivovar nechal rozšířit, také díky tomu, že už to byl jediný pivovar v obci.

Mezi lety 1710 – 1712, vystavoval pivovar více než úctyhodných 3 360hl piva ročně, což ho řadilo na 3. místo hned za pivovarem na Hluboké a měšťanským v Českých Budějovicích. Tyto hodnoty byl schopen arcibiskupský podnik držet až do poloviny 19. století, kdy prošel další závažnou rekonstrukcí, konkrétně roku 1872, které předmětem bylo vystavět především spilku s lednicí a prostory sklepa. Po těchto novotách se roční výstav pivovaru vyšplhal na rovných 7 000hl, což byl strop arcibiskupské výroby.

V roce 1910 do pivovaru napochodovali bratři Prokopové, jeden sládek, druhý nájemce. Jejich působení v podniku nepřineslo zdejší situaci zrovna kvalitní ovoce, když se ročně vystavovalo už pouhých 3 000hl, což nebylo málo, ale od stanovení rekordu, kdo by si nepřál víc. Nepomohla jim ani situace ve světě, kde byla na spadnutí 1. světová válka, přičemž v jejím důsledku byl po válce provoz pivovaru pozastaven a prostory se užívaly jako sklad protivínské piva.

Jeden z bratrů Prokopů, Antonín, založil firmu Max Prokop, arcibiskupský pivovar v Týně nad Vltavou, čímž chtěl po znovuuvedení pivovaru do provozu opět zvednout roční výstav, čehož se mu dařilo jen zlehka. V letech 1920 – 1921 činil výstav 1280hl piva ročně, avšak po příchodu sládky Antonína Štýblera se čísla navýšila na více než dvojnásobná. Bohužel, s příchodem hospodářské krize, později produkce klesla pod tisícovou hranici, a tak nějak už se rýsoval nevyhnutelný osud skonávajícího pivovaru, který vyvrcholil roku 1942 vývarem 190hl, za několik posledních měsíců v provozu (SUDOVA, 2007).

Po více než 70leté odmlce, se ale na tom samém místě, v roce 2019, začíná opět svářet zlatavé, 9 let od začátku dlouhodobých rekonstrukcí celého pivovarského objektu, v čele se sládkem Alešem Buzuem.

5.40 Vidov

V aglomeraci, směrem na jih od Českých Budějovic, existuje pár kilometrů vzdálená obec Vidov s nemalou pivovarskou historií.

První pán, kterému tehdejší Vidovpole patřila, byl Jindřich z Vidovpole, roku 1357, a je to také první zpráva o vidovské vsi. O téměř století později, v létě 1444, je tu jistý Jan Toužice z Tožice, který údajně založil vidovský pivovar, který stával při tvrzi vybudované, zřejmě v době středověku, ještě před první zmínkou o vsi (KOVÁŘ, 2008).

Vidov byla vcelku poklidná víska, nicméně pivovar, který tu byl v provozu, přinesl do budoucna velké trápení.

V roce 1464 se konal pochod českobudějovických právořechů, který mimochodem procházel také Vidovem a zdevastovali pivovarské vybavení tak, jak jim přišlo za vhodné. Je to zároveň rok, kdy je poprvé doložena existence panského pivovaru.

Foto autora č.40
Pohled na rodinný dům, kde dříve stával pivovar

Vidov posléze spadnul do vlastnictví Rožmberkům. Po nějaký čas byla činnost pivovaru vítaná, když doplňovala budějovický trh soudky piva, které českobudějovickým často chyběly. Vzdálenost však, mezi Vidovem a sídlem Rožmberků byl markantní problém, který se nakonec podepsal i na budoucnosti pivovaru. Výroba piva se začínala odflakovat, jelikož sládcí nad sebou neměli příslušný dozor. Pověřený Jakub Krčín z Jelčan měl tuto situaci vyřešit a vydat rozhodující verdikt, co se bude s pivovarem dít dál, zda má vůbec cenu v jeho provozu pokračovat. Toho se zřekl a na úkor vidovského pivovarského podniku, roku 1564, nechal postavit pivovar v nedaleké Plavnici. Tímto gestem zapečetil historii pivovaru ve Vidově, kde už se od té doby pivo nikdy znovu nevařilo.

Budov bývalého pivovaru je k dohledání s čp. 9 a slouží jako rodinný dům.

5.41 Zborov u Českých Budějovic

Nedaleko Ledenic a jihovýchodně od Českých Budějovic se nachází malá vesnička Zborov s historií kdysi činného pivovarnictví.

Jako u jiných vesnic, obcí a měst, se i ve Zborově prostřídalo mnoho vlastníků, ale za zmínku stojí až Jiří Kořenský z Terešova, který v roce 1555 převzal majetek po rodu Robmhápů ze Suché a spojil je, s o něco dál vzdálenějšími než Ledenice, Komařicemi. Po něm, jeho syn Karel, ve Zborově při hospodářském dvoře vystavěl tvrz s příslušným pivovarem, což se odehrálo v roce 1568 a po jeho následné smrti, zde rod Kořenských, působil ještě do první poloviny 18. století (PEŠTA, 2004).

Rod Kořenských byl silně katolicky založen, a v rámci protihabsburského povstání jim nebyl jejich majetek odebrán. To se ale nelíbilo treboňským, kteří v blízké Nové Vsi zřídili svou novou hospodu a šenkovali v ní své pivo. Tomu ale nadešel nečekaný konec, když v čele Zborova seděla Anna Chrtová, treboňskými přezdívaná Chrtovna, která se postarala o uzavření treboňské krčmy alespoň na chvíli.

Jiřík Ladislav Kořenský z Terešova, dědic Zborova, nechal ve vsi vybudovat malé lázně s kaplí sv. Voršily, ve které se posléze čepovalo pivo. Tou dobou už v Třeboni vládli Schwarzenberkové a novoveskou kauzu uvedli opět do pohybu. Spory se vedly až do roku 1709, kdy nakonec Zborov Schwarzenberkové odkoupili, a tím byl i zborovský pivovar dočista zrušen.

Krutý to osud. Jedna pozitivní zpráva ale je ta, že i kdyby pivovar zrušen nebyl, pravděpodobně by dlouho neprosperoval, už jen kvůli své malosti a vzrůstu konkurence.

Dnes už není po pivovaru ani stopy. Lázně sv. Voršily už dávno nestojí a na jejich místě se dnes převážně chataří.

5.42 Žimutice

Žimutice leží na spojce cest mezi Dolním Bukovskem a Týnem nad Vltavou, kde se jednoho času, v této vltavotýnské oblasti proslulé pivovarnictvím, též vařilo pivo.

První zmínka o vsi pochází ze 13 století, kdy zde působili zemanové z Žimuntic, po kterých je pojmenovaný název obce v upraveném znění. Je známo také vybudování tvrze, ale bohužel bez známek existence nějakého přilehlého pivovaru, jako tomu občas u tvrzi bývá. Až roku 1618 za Karla Čábelického, se tvrz nechala zrekonstruovat a poprvé jsou už na světě první zprávy o pivovaru. Žimutice se staly součástí panství, které bylo postupně rozšiřováno o další vesnice, čímž hodnota statku v Žimuticích výrazně stoupala a s ní také hospodářství.

Foto autora č.41
Pohled na tvrz, kde se pravděpodobně vařilo pivo

Všechno nabralo konce, když v rámci protihabsburských konfiskací, Karlovi byla část majetku odebrána, mezi kterou patřil právě statek v Žimuticích společně s pivovarem. Po roce 1642 se dostal statek do vlastnictví Václava Čábelického, syn Karla, kterého hospodaření už tolik neprofitovalo a je známo, že na nějakou dobu byl pivovar dokonce v nečinnosti (JÁKL, 2010).

V epilogu třicetileté války, roku 1648, dostal Žimutice do majetnictví jistý Jan Eckersdorf z Eckersdorfu, který po válečném běsnění, panské Žimutice postavil znovu na nohy, čehož byla součástí i renovace renesanční tvrze s pivovarem a vaření piva bylo už zase žimutickou záležitostí. Bohužel ne na dlouho. Janovo syn, Václav Albrecht ze Schwarzenberka, pivovarský podnik zadlužil a byl nucen ho prodat svému věřiteli, Janu Adolfovi ze Schwarzeberka, který vlastnil sousední Bzí. Ten tak roku 1680 rozhodl o osudu žimutického pivovaru, a byl tímto definitivně zrušen.

5.41 Žumberk

V Novohradských horách na Novohradsku a Trhosvinensku, součástí obce Žár, se nachází pivovar Žumberk, který byl aktivní v minulosti, ale je i v současnosti.

O Žumberku se doslýchá poprvé v roce 1279 v souvislosti s jistým Engelskalkem a jeho bratry Smilem, Pardusem a Janem. Některé prameny však uvádí, že Žumberk vznikl už v roce 1278, při deklaraci arcibiskupského statku ve vlastnictví Vyššího Brodu Jindřichem z Rožmberka. Jako majetek kardinálů byl Žumberk až do 14. století, dokud obec později nepřevzal rod Rožmberků. V to samé století byla vystavěna tvrz se dvorem okolo, který nakonec doplnily ochranné hradby a bašty, celé obklopené rybníkem. O žumberském pivovaru stále ani zmínky.

Obrázek z Google č.12
Pohled na novodobou budovu s pivovarem
v zadním traktu

Hopem do 17. století, konkrétně roku 1602, už je plně potvrzena přítomnost pivovaru ve zdejší tvrzi, když panství po svém skonu, Jindřich Pouzar, v létě 1600, přenechal Častolárovi Dlouhoveskému z Dlouhé Vsi a na Chlumu, a ten osadu po dvou letech následně prodal Rožmberkům. V 18. letech 17. století, spadl Žumberk pod křídla novohradského panství a toho roku zanikl i místní pivovárek, který byl zastoupen především těmi na Nových Hradech a sousedním Údolí (KOBLASA, 1997).

Po necelých 400 letech, se v Žumberku už ale opět vyvábí zlatavé, a to od roku 2011, založeným panem Malým. K výrobě je užíváno kvalitních českých surovin s vodou z Dobré Vody u Nových Hradů a dá se s přehledem říci, že pivovar si místní, ale i v „mílovém“ okolí, všichni zamilovali.

6. Tabulka pivovarů

V následujících dvou tabulkách budou znázorněny historické a současné pivovary a jejich nejdůležitější informace jako je majetková struktura, maximální roční výstav piva, rok vzniku, a rok zániku (ne u těch současných). Všechny pivovary odpovídají barvám v mapách, z kapitoly 4.3.

Pozn.: Českobudějovický pivovar Samson byl založen roku 1795, uveden jako měšťanský, po převedení do vlastnictví firmy Anheuser – Busch, už soukromý.

6.1 Historické pivovary

<u>Název</u>	<u>Typ pivovaru</u>	<u>Max. výstava (hl)</u>	<u>Rok vzniku</u>	<u>Rok zániku</u>
Borovany	Panský	3 000	1. polovina 16. století	1880
Boršov n. Vltavou (Poříčí)	Panský	8 000	16. století	1897
Břeží u Týna n. Vltavou	Soukromý	800	1. polovina 19. století	1873
Býšov	Panský	Neuvedeno	2. polovina 16. století	1628
Bzí u Dolního Bukovska	Panský	1 200	1558	2. polovina 19. století
Čejkovice	Panský	Neuvedeno	1. polovina 17. století	2. polovina 17. století
Černý Dub	Panský	Neuvedeno	1. polovina 17. století	2. polovina 17. století
České Budějovice	Obecní (Velký)	8 400	Konec 15. století	1795
České Budějovice	Měšťanský (Malý)	2 150	1722	1795
České Budějovice	Klášterní	Neuvedeno	16. století	1785
České Budějovice	Soukromý (Schenauerský)	Neuvedeno	16. století	18. století
České Budějovice	Soukromý (Poyszlův)	Neuvedeno	19. století	Neuvedeno
České Budějovice	Soukromý (U černé růže)	Neuvedeno	Neuvedeno	Neuvedeno
Čížkrajice	Panský	Neuvedeno	17. století	1745
Dívčice	Panský	Neuvedeno	1515	1562
Doubravice	Panský	150	16. století	1766
Dříteň	Panský	1 200	Konec 16. století	1912

Habří	Panský	1 000 +	1625	1887
Hamr u Českých Budějovic	Panský	Neuvedeno	1564	1628
Hluboká	Panský	15 000	15. století	1883
Horní Stropnice	Obecní	2 500	14. století	1900
Chvalešovice	Panský	Neuvedeno	17. století	17. století
Keblany	Panský	Neuvedeno	2. polovina 16. století	18. století
Koloděje n. Lužnicí	Panský	2 016	18. století	1909
Komařice	Panský	2 500	16. století	1880
Koroseky	Panský	Neuvedeno	16. století	17. století
Ledenice	Obecní	1 500	16. století	1880
Lišov	Obecní	1 700	1535	1898
Němčice u Purkarcce	Panský	Neuvedeno	16. století	1706
Neznašov	Panský	1 000	17. století	1880
Nové Hrady	Hradní	Neuvedeno	14. století	1673
Nové Hrady	Obecní	12 000 +	1488	1921 - 1923
Údolí	Panský	12 400	1592	1927
Olešnice	Panský	Neuvedeno	15. století	1623
Ostrolovský Újezd	Panský	800	16. – 17. století	19. století
Plavnice	Panský	7 629	1564	1929
Rudolfov	Panský	Neuvedeno	16. století	1620
Římov	Panský	1 000	16. – 17. století	1880
Sedlec	Panský	Neuvedeno	14. – 16. století	1563
Sedlo	Panský	Neuvedeno	16. století	1623
Stradov	Panský	Neuvedeno	16. století	1673
Suchá	Panský	Neuvedeno	16. – 17. století	1618
Trhové Sviny	Obecní	3 036	14. století	1929
Týn n. Vltavou	Obecní	Neuvedeno	16. století	1721
Týn n. Vltavou	Panský (arcibiskupský)	7 000	16. století	1942
Vidov	Panský	Neuvedeno	1444	1564
Zborov	Panský	Neuvedeno	1568	1709
Žimutice	Panský	Neuvedeno	1618	1680

6.2 Současné pivovary

<u>Název</u>	<u>Typ pivovaru</u>	<u>Max. výstava</u> <u>(hl)</u>	<u>Rok vzniku</u>
Borovany	Měšťanský	Neuvedeno	2014
České Budějovice	Soukromý (Samson)	422 042	1795
České Budějovice	Soukromý (Solnice)	neuvedeno	2019
České Budějovice	Soukromý (Krajinská)	1 000	2014
České Budějovice	Soukromý (Beeranek)	500	2013
České Budějovice	Soukromý (Kněžínek)	1 000	2012
České Budějovice	Instituční (Pivovar ZF JČU)	Neuvedeno	2016
České Budějovice	Národní (Budějovický Budvar)	1 610 000	1895
Dolní Bukovsko	Soukromý	Neuvedeno	2017
Dražič	Soukromý	1 200	1998
Hluboká n. Vltavou	Soukromý	1 000	2017
Jílovice	Soukromý	Neuvedeno	2015
Zevlův mlýn u Nových Hradů	Soukromý	Neuvedeno	2018
Týn n. Vltavou	Soukromý	Neuvedeno	2019
Žumberk	Soukromý	500	2011

7. Závěr

Je dobré konstatovat, že každý pivovar si prošel v podstatě tím, jakou zaujímal geografickou lokalitu. Pivovary v Českých Budějovicích, ještě ve středověku, profitovali z tehdejšího pivovarnického řemesla skoro nejvíce, díky svému zázemí, které jim poskytovalo především jistotu odbytu, kdy z dřívějšího sortimentu piv v krčmách, bylo rozhodně co vybírat. Hůře na tom byly pak ty pivovary, které se nacházely ve vesnicích, osadách či obcích. Drtivá část z nich spadala pod panství, a když se šlechtické rody shodly na sloučení více malých pivovarů, na úkor nich se nechal postavit jeden hlavní. Například pivovárky ve Chvalešovicích, Dívčici, Sedleci a Dřítňi byly zrušeny ve prospěch, dodnes činného, Pivovaru v Protivíně.

Většina již nefunkčních pivovarů je stále k dohledání, avšak už neslouží ke stejnému účelu jako za aktivních, pivovarnických let. Dnes jsou z nich především obytné domy, zchátralé budovy, sokolovny (Lišov, Týn n. Vltavou) nebo nově zprovozněné hospody či restaurace. Spousta pivovarů se nedochovala vůbec, mezi které se můžou počítat obzvláště ty, které vznikly při tvrzích. A že jich bylo.

Jako poznatek z této práce si beru takový, že znát historii objektů, o kterých jsem dříve neměl ani tušení, k čemu slouží, je vcelku obohacující záležitostí. Při hodinách dějepisu jsem vždycky říkával, že kdo učí historii, žije v minulosti, avšak tato práce mě zcela jiným způsobem, do tohoto světa, zasvětila a otevřela oči tak, že znát například historii domu, vedle kterého jsem od narození vyrůstal a nyní je předmětem mé bakalářské práce, mě dosti uchvátilo. Tak jako naši předkové, z historických zápisů můžeme leccos vyčíst, a především se hodně naučit. Kdo ví, jestli by kdy vznikl pivovar Samson, nebýt tak zapletené historie, kterou se může od 15. století tak pyšnit. Co by kdyby.

8. Přehled použité literatury

BASAŘOVÁ, G. a HLAVÁČEK, I., České pivo. 2. vyd. Praha: Nuga, 1999. 320 s. ISBN 80-85903-08-3.

BASAŘOVÁ, G., Pivovarství: teorie a praxe výroby piva. Praha: VŠCHT, 2010. 904 s. ISBN 978-80-7080-734-7.

BASAŘOVÁ, G., České pivo. 3., dopl. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2011. 320 s. ISBN 978-80-87109-25-0.

BŘEZAN, V., Životy posledních Rožmberků, 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985, 246 s.

CULEK, M., Biogeografické členění České republiky. Praha: Enigma, 1995. 347 s. ISBN 80-85368-80-3.

GRULICH, J., Migrace městského a vesnického obyvatelstva: Farnost České Budějovice 1750-1824. České Budějovice: Nová tiskárna Pelhřimov, 2013. 392 s. ISBN 978-80-7394-5.

HAJN, I., Budějovický Budvar 1895-1995. 1. vyd. [S.l.]: AGES, 1995. 102 s.

HAJN, I., Budějovický Budvar 1895-2015. České Budějovice: Budějovický Budvar, 2015. 159 s. ISBN 978-80-260-9000-7.

HEBER, F. A., České hrady, zámky a tvrze. Přeložila Anna NOVÁKOVÁ, přeložil Jindřich BUBEN, přeložil Karel BERÁNEK, přeložila Vlasta TAFELOVÁ. Praha: Argo, 2008. 390 s. ISBN 978-80-7203-895-4.

HORÁČEK, M., Technický a vědecký pokrok českého pivovarství v evropských souvislostech 19. století. In: Kvasný průmysl. Praha. 2016, 62 (1), s. 9–14. ISSN 0023-5830.

CHLÁDEK, L., Pivovarnictví. Praha: Grada, 2007. 207 s. ISBN 978-80-247-1616-9.

JÁKL, P., Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska. Praha: Libri, 2010. 780 s. ISBN 978-80-7277-227-8.

- JANÁČEK, J., Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století. Praha: ČSAV, 1959. 76 s.
- JÁNSKÝ, M., Pivovary a pivovárky. Praha: Klub sběratelů kuriozit, 1988. Metodika sběratelství. 90 s.
- JUŘÍK, P., Jihočeské dominium: Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách. Praha: Libri, 2008. 443 s. ISBN 978-80-7277-359-6.
- KOBLASA, P., Novohradským jihem. 1. vyd. Jelmo, 1997. 94 s. ISBN 80-7062-162-3
- KOL., Borovany 1186-1987. 1. vyd. Borovany: MNV Borovany, 1986. 244 s.
- KOVÁŘ, D., Českobudějovicko – I. Levý břeh řeky Vltavy. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2008. 239 s. ISBN 978-80-257-0382-3
- KOVÁŘ, D., Českobudějovicko. Svazek II. Pravý břeh řeky Vltavy. České Budějovice: Veduta, 2008. 344 s. ISBN 978-80-86829-41-8
- KOVÁŘ, D., Zmizelé Čechy: Českobudějovicko. 1. vyd. Praha: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-257-0.
- KRATOCHVÍLE, A., Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2005. 265 s. ISBN 80-86576-16-7.
- KUČA, K., Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl, A-G. 1. vyd. Praha: Libri, 1996. 874 s. ISBN 80-85983-13-3.
- LIKOVSKÝ, Z., České pivovary 1869-1900. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2005. 359 s. ISBN:80-86576-14-0.
- LIKOVSKÝ, Z., Pivovary československého území 1900-1948. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2006. 443 s. ISBN 80-86576-21-3.
- NOVÁK VEČERNÍČEK, J., Dějiny piva: od zrození až po konec středověku. Brno: ComputerPress, 2009. 144 s. ISBN 978-80-251-2019-4.

PEŠTA, J., Encyklopedie českých vesnic, II. díl. Jižní Čechy. Praha: Libri, 2004. 450 s. ISBN 80-7277-149-3.

PLETZER, K. a kol., Českobudějovicko: Oblastní turistický průvodce. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1959. 148 s.

PLETZER, K. a ŠEDA, O., Měšťané i městské pivovarství a dvě stě let Prvního českobudějovického pivovaru Samson. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeské pivovary, 1995. 122, [12] s. příl. [s. 98-122].

PULEC, J., Geografická analýza pivovarnického průmyslu v Česku. Praha, 2014. 98 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Prof. Petr Pavlínek.

SEDLÁČEK, A., Hrady, zámky a tvrze Království českého, III. díl, Ilustrace Adolf Liebscher a Karel Liebscher. Praha: F. Šimáček, 1884. 308 s.

SOUKUPOVÁ, L. a FRANTÍK, F., Pivo - slad - chmel od A do Z: české, moravské a slovenské osobnosti. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, 2004. 217 s. ISBN 80-86576-10-8.

SUDOVÁ M., PROCHÁZKA L., Vltavotýnský poutník aneb Týnem nad Vltavou a okolím ze všech stran. 1. vyd. Praha: Baset, 2007. ISBN 978-80-7340-098-9.

ŠEDA, O., Kalendárium vývoje českého a amerického piva "Budweiser". In: Průvodce po budějovických hostincích a kapitoly z jihočeské pivní historie. Kvasný průmysl 45, č. 7, 8, 11. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1999. 179 s. ISBN 80-86260-03-8. [s. 140-175].

ŠEDA, O., Ke vzniku a počátkům činnosti Českého akciového pivovaru v Českých Budějovicích (1894-1918). České Budějovice: Jihočeský sborník historický, 1995. roč. 64, s. 113-123. ISBN 80-900155-6-5.

TROLL, C., 1950. Die geographische Landschaft und ihre Erforschung. [Geografická krajina a její průzkum]. Studium Generale, 3: 163-181

TŘÍSKA, K., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ilustrace Jiří LOUDA, ilustrace Ludvík KOPAČKA. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1986. 293 s.

ÚLOVEC, J., Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech. 2. dopl. vyd. Praha: Libri, 2001. 400 s. ISBN 80-7277-037-3.

ZÍBRT, Č., Z historie piva. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-339-9

9. Internetové zdroje

ČSÚ. Počet obyvatel v obcích – k 1.1.2020. 30. dubna 2020 [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Okres_České_Budějovice

Salinum CB a.s. [online]. České Budějovice: Restaurace solnice *Náš příběh*, 2019 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://www.restauracesolnice.cz/nas-pribeh>

Krajinská 27 [online]. České Budějovice: Něco z historie, 2016 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://www.krajinska27.cz>

GoodAgency [online]. Hluboká n. Vltavou: 7. Minipivovar Beeranek, 2020 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://www.jiznicechy.cz/pohodove/pivni-stezky-v-jiznich-cechach/trasa-1/7-minipivovar-beeranek>

Minipivovar ZF JCU [online]. České Budějovice: Úvod. O nás, 2020 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://pivovar.zf.jcu.cz/>

Budějovický Budvar, n.p. [online]. České Budějovice: Historie pivovaru, 2019 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <https://www.budejovickybudvar.cz/pivovar/historie>

NEBE [online]. České Budějovice: Budějovický Budvar, 2020 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/budejovicky-budvar>

Pivovar Bukovar [online]. Dolní Bukovsko: O NÁS, 2020 [cit. 2020-25-06]. Dostupné z <http://bukovar.cz/#onas>

Pivovary.Info [online]. Pivovar Habří; Lipí, 2020 [cit. 2020-26-06]. Dostupné z <http://www.pivovary.info/historie/h/h.htm>

Pivovary.Info [online]. Pivovar Ledenice, 2020 [cit. 2020-26-06]. Dostupné z <https://www.pivovary.info/historie/l/ledenice.htm>

10. Seznam obrázků

Borovany

Boršov nad Vltavou (Poříčí)

Býšov

Bzí

Černý Dub

Samson

Klášterní pivovar

Solnice - restaurace

Solnice pivovar

Beeranek

Krajinská

Kněžíněk

Pivovar ZF JČU

Budějovický Budvar

Fellingerovo mlýn

OEC Budějovický Budvar

Čížkrajice

Doubravice

Dolní Bukovsko

Dražič

Dříteň

Habří

Hamr u Českých Budějovic

Hluboká nad Vltavou

Horní Stropnice

Chvalešovice

Jílovice

Koloděje nad Lužnicí

Komařice

Koroseky

Ledenice

Lišov

Němčice u Purkarce

Neznašov

Nové Hrady – Hradní pivovar

Nové Hrady – Obecní pivovar

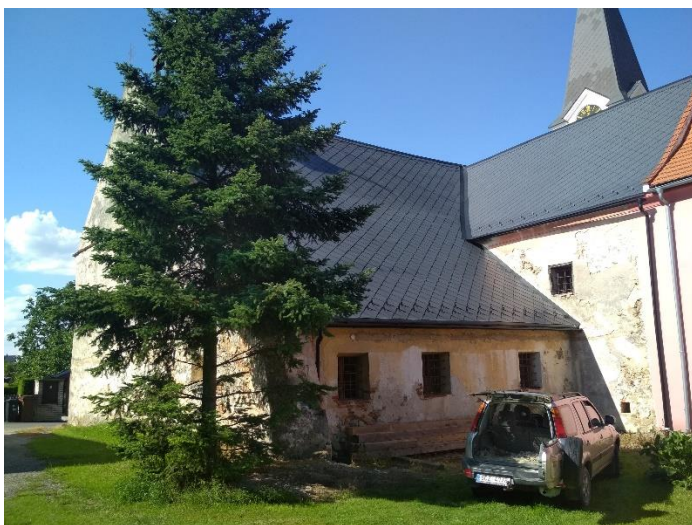
Údolí – Panský pivovar

Zevlův mlýn u Nových Hradů

Olešnice u Trhových Svinů

Ostrolovský Újezd

Plavnice - DŘÍVE

Plavnice – DNES

Rudolfovo

Římov

Sedlec u Českých Budějovic

Sedlo/Stradov

Trhové Sviny

Týn nad Vltavou – Obecní pivovar

Týn nad Vltavou – Panský pivovar

Vidov

Žimutice

Žumberk

